

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Jennifer Abdul Ahad

Bolagsstämmans ansvarsfrihetsbeslut

- om majoritetskrav för ansvarsfrihetsbeslut och preskription av styrelseledamöters skadeståndsansvar

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

Termin för examen: Period 1 VT 2021

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	7
FÖRKORTNINGAR	8
1 INLEDNING.....	9
1.1 BAKGRUND.....	9
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
1.3 METOD	11
1.4 MATERIAL	12
1.5 AVGRÄNSNINGAR.....	13
1.6 DISPOSITION	14
2 BOLAGSSTÄMMANS ANSVARSFRIHETSBE­SLUT.....	15
2.1 INLEDNING	15
2.2 ANSVARSFRIHETSBE­SLUTET	15
2.3 MAJORITETSKRAV FÖR ANSVARSFRIHETSBE­SLUTET	17
2.3.1 <i>Den ena uppfattningen – kvalificerad majoritet</i>	18
2.3.2 <i>Den andra uppfattningen – absolut majoritet</i>	20
2.3.3 <i>En tredje uppfattning - mitt emellan de två andra</i>	22
2.4 STÄMMANS BESLUT ATT NEKA ANSVARSFRIHET	22
3 PRESKRIPTION AV STYRELSELEDAMOTS ANSVAR	24
3.1 INLEDNING	24
3.2 ÄNDAMÅL MED ANSVARSFRIHETSREGLERNA.....	25
3.3 BEHANDLING AV FRÅGAN OM ANSVARSFRIHET.....	26
3.3.1 <i>Behandling av frågan under den ordinarie bolagsstämman</i>	27
3.3.2 <i>Behandling av frågan under fortsatt stämma</i>	28
3.3.3 <i>Behandling av frågan under extra stämma efter den ordinarie stämman</i>	29
3.3.4 <i>Behandling av frågan under extra stämma innan den ordinarie stämman</i>	29
3.3.5 <i>Behandling av frågan efter Bolagsverkets sammankallande</i>	31
3.4 UTGÅNGSPUNKTEN FÖR PRESKRIPTIONSFRISTEN	31
3.5 UPPSKOVSFÖRBUDET I 7 KAP. 14 § 2 ST. ABL.....	33
4 MINORITETENS MÖJLIGHET ATT FÖRHINDRA ANSVARSFRIHETSBE­SLUT.....	35
4.1 INLEDNING	35
4.2 NEKAD ANSVARSFRIHET OCH STÄMMANS BESLUT ATT NEKA ANSVARSFRIHET.....	35
4.3 DISKUSSION UTIFRÅN ARGUMENT SOM FRAMFÖRTS I LITTERATUREN	38
4.3.1 <i>Argument utifrån ett "rättsgenetiskt stöd"</i>	38
4.3.2 <i>Argument utifrån rättspraxis</i>	44
4.3.3 <i>Argument utifrån lagens ordalydelse</i>	45
4.3.4 <i>Argument utifrån minoritetsskydd</i>	47
4.3.5 <i>Argument utifrån andra bestämmelser i ABL</i>	47
4.4 ANSVARSFRIHETSBE­SLUTETS BETYDELSE FÖR STYRELSEN	48
5 DEN ETTÅRIGA PRESKRIPTIONSTIDENS STARTPUNKT	51
5.1 INLEDNING	51
5.2 BETYDELSEN AV 7 KAP. 14 § 2 ST. ABL I FÖRHÅLLANDE TILL PRESKRIPTIONSFRÅGAN.....	53
5.3 UTGÅNGSPUNKT FÖR PRESKRIPTIONSFRISTEN I 29 KAP. 10 § ABL	57
5.4 AKTIEÄGARES MÖJLIGHET ATT FÖRHINDRA ATT BOLAGSSTÄMMA HÅLLS	59
5.5 OM STYRELSEN INTE KALLAR TILL BOLAGSSTÄMMA	59
6 AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER.....	61
KÄLLFÖRTECKNING	63

SUMMARY

The discharge decision is a mandatory matter at the Annual General Meeting (AGM) of a limited liability company. It is motivated by the interest in obtaining a quick and clear decision on the issue of company management's liability for damages. There is no special provision in the Swedish Companies Act on majority requirements for this decision, although there is a general rule stating that the decision of the general meeting consists of the opinion that has received more than half of the votes cast. In the legal literature, some authors argue that there is still a special majority requirement for decisions on discharge from liability, meaning that owners of at least ten percent of the company's shares can prevent the AGM's decision on discharge from liability. However, the text of the law does not support this view. In this essay, I explain the different perceptions and what support there is for and against them. I also discuss the sustainability of the various arguments that appear in the legal literature as well as present arguments in support of my view. My view is that a minority cannot prevent the AGM's *discharge decision*. Nevertheless, I do believe that a minority can prevent *discharge*.

The decision has practical significance for the Board, which is subordinate to the AGM. The Board shall, as a general rule, act in accordance with the AGM's decision. If discharge from liability has been denied by the AGM, the Board shall normally investigate whether an action is to be brought. This must take place within one year of the annual report and the presentation of the auditor's report at the AGM. As a general rule, the limitation period for an action for damages against a member or managing director begins to run at the time of presentation of the annual report and the auditor's report, which must take place within six months from the end of the financial year, whereby the liability issue must be decided. The law states that the AGM may postpone the discharge issue for a maximum of eight weeks, but that further deferral is not permitted. An interesting question that has not been answered in the legal sources is how the prohibition on deferral relates to the starting point of the limitation period. In this essay, I examine what support there may be for and against the idea that the deferral

ban has anything to do with the starting point of the limitation period. My conclusion is that the limitation period for claims for damages against a board member begins to run at the time of presentation of the annual report and the auditor's report, even though it takes place after the deferral ban.

SAMMANFATTNING

Ansvarsfrihetsbeslutet är ett obligatoriskt ärende på årsstämman i ett aktiebolag, vilket motiveras med intresset att få ett snabbt och klart avgörande i frågan om bolagsledningens skadeståndsansvar. Det finns ingen särskild bestämmelse i aktiebolagslagen om majoritetskrav vid detta beslut. Däremot finns en generell regel om att bolagsstämmans beslut utgörs av den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna. I den juridiska litteraturen har vissa författare påstått att det ändå finns ett särskilt majoritetskrav vid beslut om ansvarsfrihet, som innebär att ägare till minst tio procent av bolagets aktier kan förhindra stämmans beslut om ansvarsfrihet. Lagtexten ger däremot inte stöd för denna uppfattning. I uppsatsen redogör jag för de olika uppfattningarna och vilka stöd som finns för och emot dessa. Jag diskuterar även hållbarheten i de olika argumenten som förekommer i den juridiska litteraturen och framför även egna argument till stöd för min uppfattning. Min uppfattning är att en minoritet inte kan förhindra stämmans *ansvarsfrihetsbeslut*. Däremot anser jag att en minoritet kan förhindra *ansvarsfriheten*.

Beslutet får praktisk betydelse för styrelsen som är underordnad bolagsstämman. Styrelsen ska som huvudregel agera i enlighet med stämmans beslut. Har ansvarsfrihet nekats av stämman, ska styrelsen normalt utreda om talan ska väckas, vilket måste ske inom ett år från årsredovisningen och revisionsberättelsens framläggande på årsstämman. Preskriptionstiden för en skadeståndstalan mot en ledamot eller verkställande direktör börjar som huvudregel löpa vid årsredovisningen och revisionsberättelsens framläggande, vilket ska ske inom sex månader från räkenskapsårets slut varvid ansvarsfrågan ska avgöras. Lagen anger att årsstämman får skjuta upp ansvarsfrihetsärendet i högst åtta veckor, men att ytterligare uppskov inte är tillåtet. En intressant fråga som inte besvarats i de juridiska rättskällorna är hur uppskovsförbudet förhåller sig till preskriptionstidens startpunkt. I uppsatsen undersöker jag vilka stöd det kan tänkas finnas för och emot uppfattningen att uppskovsförbudet har något samband med preskriptionstidens startpunkt. Jag landar tillslut i uppfattningen att preskriptionstiden för skadeståndstalan mot en styrelseledamot inte börjar löpa förrän styrelsen presenterat

årsredovisningen och revisionsberättelsen, även om det sker senare än uppskovs-
förbudet enligt ABL.

FÖRORD

Att bli jurist är något jag har drömt om sedan jag var 13 år. Det känns därför speciellt att nu, tio år senare, skicka in mitt examensarbete. Äntligen!

För mig har de senaste 4,5 åren betytt mycket. Förutom att få studera det jag brinner för allra mest, har jag träffat vänner för livet. Jag har bland andra träffat min kurskamrat Astrid Gröön, som visat ovärderligt stöd och uppmuntran under hela studietiden. Henne har jag mycket att tacka för och jag vill redan nu säga stort grattis till den arbetsgivare som får äran att ha henne i sitt lag.

Mitt allra varmaste tack framförs till min handledare David Dryselius för värdefulla och kloka synpunkter under hela uppsatsskrivandets gång. Det har varit både lärorikt och intressant att få diskutera ämnesvalet och uppsatsen med dig.

Slutligen, till min familj – Lina, Bahij, Said, Hadi och Kian - tack för att ni finns. Jag lovar att jag ska sluta vara så ”tråkig” när jag är hemma i Borås. Nu blir det inget mer plugg!

Lund den 26 maj 2021

Jennifer Abdulahad

FÖRKORTNINGAR

ABF	Aktiebolagsförordning (2005:559)
ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ABL 1895	Lag (1895:65) om aktiebolag
ABL 1910	Lag (1910:88) om aktiebolag
ABL 1944	Lag (1944:705) om aktiebolag
ABL 1975	Aktiebolagslag (1975:1385)
Dir.	Kommittédirektiv
HB	Handelsbalk
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
LEF	Lag (2018:672) om ekonomiska föreningar
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
NTS	Nordisk Tidsskrift for Selskabsret
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Den 9 februari 2016 fick Swedbanks dåvarande verkställande direktör, Michael Wolf, lämna sin post med omedelbar verkan. Anledningen var misstankar om tveksamma insideraffärer som Wolf gjort och som den dåvarande styrelseordföranden Anders Sundström hade godkänt.¹ Några månader senare, den 5 april 2016, hölls årsstämma i Swedbank. Under en årsstämma är det enligt 7 kap. 11 § 3 p. aktiebolagslagen (2005:551) obligatoriskt att behandla frågan om ansvarsfrihet. Det innebär att aktieägarna ska rösta för eller mot ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och den verkställande direktören. När frågan om ansvarsfrihet behandlades på Swedbanks årsstämma 2016 var cirka 70 procent av de avgivna rösterna *för* ansvarsfrihet för både Wolf och Sundström.² I protokollet antecknades det emellertid att ”Årsstämman beslöt, mot revisorns tillstyrkande, att *neka* f.d. verkställande direktören Michael Wolf ansvarsfrihet för räkenskapsåret 2015(...)”.³ En liknande lydelse antecknades för Sundströms del. Förutom att händelsen bidragit till oroligheter inom Swedbank, har en juridiskt intressant fråga väckts till liv - när har egentligen årsstämman beviljat en ledamot eller verkställande direktör ansvarsfrihet och varför uppstår oklarheter likt de vid Swedbanks årsstämma?

Det hör förvisso till ovanligheterna att en styrelseledamot eller verkställande direktör nekas ansvarsfrihet. För Swedbanks del har däremot en liknande situation uppstått på senare tid. På Swedbanks årsstämma den 28 mars 2019 nekades nämligen den före detta verkställande direktören Birgitte Bonnesen ansvarsfrihet av stämman.⁴ Även denna situation har bidragit till oroligheter inom Swedbank och medial uppmärksamhet.⁵ Det finns dock en för denna uppsats viktig skillnad i dessa två fall. I Wolf och Sundströms fall, var majoriteten av de avgivna rösterna *för* ansvarsfrihet. I fallet med Bonnesen, var majoriteten av de avgivna rösterna

¹ HR People, 2018.

² Se protokoll fört vid Swedbanks årsstämma den 5 april 2016, § 10.

³ Min kursivering.

⁴ Se protokoll fört vid Swedbanks årsstämma den 28 mars 2019, § 10.

⁵ Se t ex Dagens industri, 2020, Birgitte Bonnesen nekas ansvarsfrihet.

mot ansvarsfrihet. Trots det, antecknades det i protokollen i de båda fallen att stämman beslutade att *neka* ansvarsfrihet.

Inom den juridiska litteraturen råder det olika uppfattningar om när bolagsstämman ska anses ha beviljat en ledamot ansvarsfrihet. Vissa menar att ägare till minst tio procent av bolagets aktier kan förhindra stämmans ansvarsfrihetsbeslut, medan andra menar att minoritetens röst emot ansvarsfrihet inte förhindrar stämmans beslut. I syfte att fastställa gällande rätt, är det därför intressant att analysera grunderna för respektive uppfattning.

Frågan om stämman har beviljat ansvarsfrihet eller inte har inte enbart en teoretisk betydelse, utan sätter ramen för styrelsens befogenheter. Vid nekad ansvarsfrihet ska styrelsen normalt utreda om bolaget ska inleda en skadeståndsprocess mot de som har nekats ansvarsfrihet.⁶ En sådan talan måste väckas inom ett år från det att årsredovisningen och revisionsberättelsen lades fram på årsstämman, som måste hållas senast sex månader efter räkenskapsårets slut. Frågan om ansvarsfrihet kan skjutas upp vid årsstämman, men måste avgöras senast åtta veckor därefter. Ytterligare uppskov får inte ske. Av lagtexten framgår det dock inte om, och i sådana fall hur uppskovsförbudet hänger ihop med preskriptionstidens startpunkt. Såvitt jag har kunnat se, har inte frågan berörts, vare sig i förarbetena, litteraturen eller rättspraxis. Jag anser därför att det är på sin plats att försöka fastställa gällande rätt även i denna fråga.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är dels att utreda vilket majoritetskrav som gäller vid beslut om ansvarsfrihet, dels om den ettåriga preskriptionstiden kan börja löpa innan årsredovisningen och revisionsberättelsen läggs fram på en stämma. För att uppnå dessa syften ska jag besvara följande frågeställningar:

1. När har bolagsstämman beviljat en styrelseledamot ansvarsfrihet?

⁶ Se Båvestam i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 79.

2. Är det någon skillnad mellan nekad ansvarsfrihet och stämmans beslut att neka ansvarsfrihet?
3. När börjar preskriptionstiden löpa för en styrelseledamot som nekats ansvarsfrihet, om årsredovisningen och revisionsberättelsen inte läggs fram inom sex månader och åtta veckor från räkenskapsårets slut?

1.3 Metod

För att besvara uppsatsens frågeställningar har jag använt mig av en traditionell rättsdogmatisk metod. Metoden används för tolkning och systematisering av gällande rätt, i syfte att fastställa hur en rättsregel ska uppfattas i ett konkret sammanhang. Det handlar alltså om att söka svar på ett problem i de allmänt accepterade rättskällorna. Dessa rättskällor är lagstiftning, praxis, lagförarbeten och den rättsdogmatiskt orienterade litteraturen.⁷

Det kan emellertid finnas motstridigheter i dessa rättskällor, vilket försvårar problemlösningen. En viktig del av den rättsdogmatiska metoden går därför ut på att föra en juridiskt relevant argumentation, utifrån just dessa rättskällor. Den rättsdogmatiska metoden innebär i dessa fall att problemlösaren måste värdera de olika stöd som finns i källorna för att närmare förstå hur en rättsregel ska tolkas i det enskilda fallet.⁸ Bara för att en rättskälla har en högre ordning enligt rättskälleläran, innebär det inte per automatik att den mening som stöds av denna rättskälla alltid ska gälla. Istället måste en samlad bedömning av det som framgår av rättskällorna ligga till grund för en problemlösning. Som exempel kan nämnas att ett uttalande i lagförarbeten inte alltid väger tyngre än uttalande i doktrin. Det kan vara så att uttalandet i lagförarbeten inte var ämnat att tillämpas på en uppstådd situation, men att uttalandet i doktrin tydligt hänför sig till just en sådan situation. Det är vid denna avvägning som argumentationen inom den rättsdogmatiska metoden fyller en viktig funktion.⁹

⁷ Kleineman, (2019), s. 21 ff.

⁸ Alchurron & Bulygin, (1972), s. 3.

⁹ Kleineman, (2019), s. 21 ff.

För att besvara uppsatsens frågeställningar har jag utgått ifrån relevanta regler i ABL och därefter, med stöd av förarbeten och rättspraxis fastställt det närmare innehållet och innebörden av rättsreglerna. Doktrin har endast använts för att förstå problemen och således inte för att lösa dem. Det finns två anledningar till detta. Den första anledningen, vilken gäller i förhållande till uppsatsens första fråga, är att författarna är oeniga i hur rättsreglerna ska tillämpas. De flesta författare nöjer sig med att upprepa det som framgår av *äldre* lagförarbeten och lagtext. Den juridiska litteraturen har därför inte mycket att tillföra i frågan i dagens läge. Jag har däremot använt litteraturen för att klargöra respektive sidas stöd och använt stöden som argument för eller mot viss lösning. Den andra anledningen, vilken gäller i förhållande till uppsatsens andra och tredje frågor, är att de inte varit föremål för överväganden i den juridiska litteraturen. Svernlöv har visserligen kommenterat uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL, men inte i förhållande till preskriptionstiden i 29 kap. 10 § ABL.

Något som försvårat tolkningen av gällande rätt i förhållande till mina frågor är att det i förarbeten finns motstridiga meningar. Dessa meningar kan både tala för och emot en tolkning. Av den anledningen har min metod, förutom att se till uttryckliga meningar och motiv som framgår av förarbeten, även bestått i att hitta en systematik i förarbeten. Systematisering är en del av den rättsdogmatiska metoden.¹⁰ Utifrån systematiken har jag bättre kunnat skapa mig en förståelse för hur gällande rätt ska tolkas och vilken avsikt lagstiftaren haft med vissa bestämmelser, vilket direkt fått betydelse för mina slutsatser.

1.4 Material

Inom aktiebolagsrätten finns det en hel del material att tillgå, såsom förarbeten, litteratur och rättspraxis. Materialet berör däremot inte ansvarsfrihetsfrågorna särskilt ingående. Den som behandlat ämnet mer ingående är Carl Svernlöv, jur. dr och advokat, i sin doktorsavhandling *Ansvarsfrihet: dechargeinstituttet i svensk aktiebolagsrätt*. Avhandlingen är från 2008, men jag bedömer inte att det

¹⁰ Dryselius, (2019), s. 64.

påverkar relevansen för uppsatsens frågeställningar. Avhandlingen har varit viktig för att förstå ansvarsfrihetsinstitutets huvuddrag. Av relevans för uppsatsens första frågeställning är Svernlövs redovisade uppfattning vad gäller majoritetskrav för stämmans ansvarsfrihetsbeslut. Inget tyder på att han sedan 2008 ändrat sin uppfattning. Tvärtom har han på senare år vidhållit sin ståndpunkt i den juridiska debatten.¹¹

Ytterligare material som använts för att undersöka argumenten för de olika uppfattningarna om majoritetskravet är advokaten Urban Båvestams artikel *Om bolagsstämmans ansvarsfrihetsbeslut* i festskrift till Lars Pehrsson 2016. Han tar inte bara ställning till majoritetskravet i sin artikel, utan berör även vilken praktisk betydelse som frågan har för styrelsen.

Även förarbeten till ABL och dess föregångare har spelat en viktig roll, särskilt vad gäller uppsatsens andra och tredje frågeställningar eftersom de inte uppmärksammats inom den juridiska litteraturen. I många avseenden har jag enbart hänfört mig till det som framgår av propositionen till ABL 1975. Anledningen är att det i propositionen till ABL i dessa avseenden hänvisas till resonemangen i propositionen till 1975 års lag. Endast i de fall något ytterligare av relevans framkommer i den senare propositionen, har denna använts.

1.5 Avgränsningar

Uppsatsens frågeställningar är preciserade och utgör ramen för vad som kommer behandlas i denna uppsats. Trots att frågan om ansvarsfrihet i sig är ett väl avgränsat område inom aktiebolagsrätten, har jag varit tvungen att göra ytterligare avgränsningar. För tydlighetens skull ska nämnas att uppsatsen inte behandlar ansvarsfrihetsinstitutet i stort. Syftet med uppsatsen är inte att behandla ansvarsfrihetsinstitutet i några andra avseenden än de som rör uppsatsens frågeställningar. Vad gäller ansvarsfrihetsfrågorna som valts ut har jag även gjort en begränsning i denna del. Jag har begränsat uppsatsen till att avse aktiebolagsrättslig

¹¹ Se bl a Dagens industri, Svernlöv, 2016.

ansvarsfrihet. Motsvarande bestämmelser finns till exempel i lagar om ekonomiska föreningar och samfällighetsföreningar, men jag har valt att fokusera på ansvarsfrihetsfrågorna utifrån aktiebolaget som juridisk person. Anledningen till att denna avgränsning är viktig att klargöra är att överväganden beträffande regler som rör aktiebolag med affärsverksamhet inte alltid är samma som för icke vinstdrivande och icke affärsverksamma associationer. Principerna för verksamhetsstyrning av dessa associationer skiljer sig och då är det inte lämpligt att sammanblanda regler hur som helst.

Avslutningsvis ska också nämnas att uppsatsen inte handlar om styrelseledamöters skadeståndsansvar, vilket redan framgår av uppsatsens rubrik och frågeställningar. En redogörelse för styrelseledamöters skadeståndsansvar har därför utelämnats.

1.6 Disposition

Uppsatsen har disponerats enligt följande. I det inledande avsnittet redovisar jag ämnesvalets bakgrund, uppsatsens syfte och frågeställningar, den valda arbetsmetoden, material samt avgränsningar. I det följande avsnittet (två) redogör jag för relevant lagstiftning och sätter grunden för en diskussion rörande uppsatsens två första frågor. Jag presenterar även de olika uppfattningarna som råder rörande majoritetskravet för stämmans ansvarsfrihetsbeslut. Jag tar däremot inte ställning till vilken av de olika uppfattningarna som jag anser är korrekt. Avsikten med avsnitt två är inte att ge en uttömmande uppräkningslista av relevanta rättsregler för ansvarsfrihetsbeslutet, utan en grundläggande förståelse för uppsatsens två första frågeställningar. I avsnitt tre presenterar jag på motsvarande sätt relevanta regler och sätter en grund för uppsatsens tredje frågeställning.

I fjärde och femte avsnitten diskuterar jag frågeställningarna ingående utifrån olika författares uppfattning. Jag redogör även för min syn på argumentens hållbarhet och presenterar egna argument till stöd för den uppfattning som jag har i frågorna. I ett avslutande kapitel sammanfattar jag mina slutsatser utifrån den diskussion jag fört tidigare i uppsatsen.

2 BOLAGSSTÄMMANS ANSVARSFRIHETSBESLUT

2.1 Inledning

I ett aktiebolag sker bolagsstyrningen utifrån huvudsakligen tre organ: bolagsstämma, styrelse och verkställande direktör. Bolagsstämman, som består av aktieägarna, är bolagets högsta beslutande organ och har bland annat i uppgift att utse en styrelse, vilken i sin tur tillsätter en verkställande direktör. Det är sedan styrelsen och den verkställande direktören som bedriver den löpande förvaltningen och har ansvaret för att verksamheten följer tillämpliga lagar och regler.¹²

Kompetensfördelningen i aktiebolag innebär att aktieägare överlämnar förvaltningen av bolagets angelägenheter till styrelsen och den verkställande direktören. Genom att hålla en årlig bolagsstämma, en så kallad årsstämma, där styrelsen lägger fram årsredovisningen och revisionsberättelsen för det gångna året, får aktieägarna möjlighet att följa upp vilka beslut och åtgärder som styrelsen vidtagit under det gångna räkenskapsåret.¹³

I Sverige är, till skillnad från många andra länder, frågan om ansvarsfrihet ett obligatoriskt ärende på den årliga ordinarie bolagsstämman.¹⁴ Regler om att ansvarsfrihetsbeslutet ska vara obligatoriskt har funnits sedan ABL 1895. Huvud dragen är än idag desamma, men reglerna har förändrats med tiden.¹⁵

Reglerna om ansvarsfrihet är desamma för såväl styrelseledamöter som verkställande direktör. Jag kommer därför fortsättningsvis, för enkelhetens skull, endast nämna styrelseledamöterna i frågan.

2.2 Ansvarsfrihetsbeslutet

Det ska redan inledningsvis noteras att bolagsstämman beslutar om ansvarsfrihet i förhållande till var och en i styrelsen. Även om beslutet i praktiken kan

¹² Dotevall, (2015), s. 228.

¹³ Svernlöv, (2008), s. 90 ff.

¹⁴ Se prop. 1975:103 s. 545.

¹⁵ SOU 2009:34 s. 269.

formuleras som att bolagsstämman beviljat ansvarsfrihet för styrelsen som ett kollektiv, avser beslutet varje enskild ledamot.¹⁶ Att beslutet fattas för varje enskild styrelseledamot, innebär att stämman kan bevilja vissa ledamöter ansvarsfrihet och samtidigt neka andra ledamöter ansvarsfrihet.¹⁷ Ett beslut att befria styrelseledamöterna ansvar innebär, enligt bilden i doktrin, att aktieägarna från-säger sig rätten att föra skadeståndstalan mot dessa.¹⁸ Ett beslut att neka ansvarsfrihet innebär istället att bolaget förbehåller sig rätten att väcka skadeståndstalan inom viss tid.¹⁹

Ansvarsfrihetsbeslutet omfattar som utgångspunkt varje handling eller underlåtenhet som en styrelseledamot vidtagit eller underlåtit att vidta under det förflutna räkenskapsåret. En förutsättning för att beslutet ska omfatta samtliga åtgärder och beslut är dock enligt 29 kap. 11 § ABL att det i årsredovisningen eller revisionsberättelsen eller på annat sätt inte i väsentliga avseenden saknas riktiga och fullständiga uppgifter till stämman inför bedömningen av ansvarsfriheten.

Ett beslut om att bevilja en ledamot ansvarsfrihet är slutgiltigt och kan inte återkallas genom att till exempel kalla till en extra stämma och neka ansvarsfriheten där. Däremot kan, även om ansvarsfrihet beviljats, ägare till minst tio procent av samtliga aktier enligt 29 kap. 7 § ABL väcka talan mot en eller flera ledamöter under förutsättning att minoriteten röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet. Aktieägare som varit del av den minoritet som röstat emot ansvarsfrihet behöver inte vara de som väcker talan senare, utan förutsättningen är endast att *en minoritet* ska ha röstat emot ansvarsfrihet för att talerätten ska kvarstå.²⁰ Det innebär att talerätten för föreskriven minoritet kan kvarstå, trots att stämman fattat beslut om att bevilja en ledamot ansvarsfrihet. Vidare kan nämnas att en beviljad ansvarsfrihet endast kan avse förfluten tid och redan vidtagna åtgärder och får således ingen effekt avseende framtida händelser.²¹

¹⁶ NTS 2005:1, s. 94.

¹⁷ Se Johansson, (2018), s. 122.

¹⁸ Jag redogör i punkt 2.3 om olika uppfattningar som råder i denna fråga.

¹⁹ Östberg, (2016), s. 454.

²⁰ Prop. 1975:103 s. 779.

²¹ Svernlöv, (2008), s. 211 ff.

Normalt sett anses ett beslut om ansvarsfrihet innebära att stämman godkänner en styrelseledamots förvaltning och bolagets resultat. I vissa fall kan däremot stämman i och för sig bevilja ansvarsfrihet, men inte godkänna förvaltningen som sådan. Beviljandet kan istället motiveras utifrån att nekad ansvarsfrihet skulle innebära negativ publicitet och eventuellt skada bolagets affärsförbindelser. När ansvarsfrihet beviljas på den grunden, bör beslutet istället ses som ett beslut att inte väcka talan mot styrelseledamöterna snarare än ett beslut om att godkänna styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter. I vissa fall kan även omständigheten att ledamöterna saknar medel bidra till att ansvarsfrihet ges, trots att styrelsen inte skött förvaltningen tillräckligt aktsamt och omsorgsfullt. Det ska dock framhållas att stämman är oförhindrad att entlediga styrelseledamöter som beviljats ansvarsfrihet. Beslutet att bevilja en ledamot ansvarsfrihet får således enbart en direkt effekt beträffande möjligheten att hålla densamma rättsligt ansvarig för försummelse vid utförandet av styrelseuppdraget.²²

2.3 Majoritetskrav för ansvarsfrihetsbeslutet

ABL föreskriver inget särskilt majoritetskrav vid beslut om ansvarsfrihet. En generell huvudregel finns i 7 kap. 40 § 1 st. ABL, enligt vilken stämmans beslut är den mening som fått mer än hälften av de angivna rösterna. I 7 kap. 40 § 2 st. ABL framgår att huvudregeln om absolut majoritet inte gäller om det i ABL eller bolagsordningen föreskrivs annat. Som exempel föreskriver 7 kap. 43 § ABL att beslut i vissa fall, vid ändring av särskilda punkter i bolagsordningen, måste ha biträtts av samtliga aktieägare som är närvarande vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget. I litteraturen finns olika uppfattningar om vad som krävs för att stämman ska ha beviljat ansvarsfrihet. Vissa menar att beslutet kräver absolut majoritet, medan andra menar att en förutsättning för att en absolut majoritet ska kunna bevilja ansvarsfrihet, är att ägare till minst tio procent av bolagets aktier inte röstar emot förslaget om ansvarsfrihet.²³ Det verkar som att majoriteten inom den juridiska

²² Svernlöv, (2008), s. 218.

²³ Se t ex Bävestam i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 63 ff, Svernlöv, (2008), s. 125 ff. och Johansson, (2018), s. 125 ff.

litteraturen tycker att stämman inte kan bevilja ansvarsfrihet om minst tio procent av aktieägarna motsätter sig förslaget om ansvarsfrihet, trots att det inte finns stöd för en sådan uppfattning i ABL.²⁴

2.3.1 Den ena uppfattningen – kvalificerad majoritet

Svernlöv är en av de som menar att en minoritet med minst tio procent av bolagets aktier som röstar emot ett förslag om ansvarsfrihet därigenom *förhindrar* att ledamoten beviljas ansvarsfrihet av stämman, även om majoriteten av de avgivna rösterna vid stämman är *för* ansvarsfrihet. Svernlöv ser nämligen 29 kap. 7 § ABL som en ”specialregel” och anser att den innebär att föreskriven minoritet kan förhindra majoritetens beslut.²⁵ I 29 kap. 7 § ABL framgår följande:

Talan om skadestånd till bolaget enligt 1–3 §§ får väckas, om majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget, vid bolagsstämma har biträtt ett förslag om att väcka en skadeståndstalan eller, när det gäller en styrelseledamot eller den verkställande direktören, har röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet.

I regeln föreskrivs det alltså att det räcker med att en minoritet motsvarande ägare till minst tio procent av samtliga aktier i bolaget röstat emot förslaget om ansvarsfrihet för att *talerätten* ska kvarstå. Enligt Svernlöv förutsätter ett ansvarsfrihetsbeslut av bolagsstämman att föreskriven minoritet inte röstar emot ansvarsfrihet. Även Lindskog menar att ansvarsfrihetsbeslutet kräver kvalificerad majoritet, vilket enligt honom går att utläsa av 29 kap. 7 §. ABL motslutsvis.²⁶ Det kan därför enligt denna uppfattning i princip sägas att ett beslut om ansvarsfrihet inte gäller, om inte ägare till minst tio procent av aktierna avstått från att motsätta sig beviljandet.²⁷ Lagtextens *ordalydelse* ger inte stöd för den uppfattning som nu presenterats, men såväl Svernlöv som andra författare menar att tolkningen trots det har ett ”rättsgenetiskt” stöd.²⁸

Den första bestämmelsen i ABL 1910 som motsvarar dagens 29 kap. 7 § ABL hade nämligen en lydelse som uttryckligen angav att ansvarsfrihet inte skulle

²⁴ Se Båvestam i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 69, med hänvisningar i fotnot 12.

²⁵ Dagens industri, Svernlöv, 2016.

²⁶ Se Lindskog, (2021), s. 193.

²⁷ Svernlöv, (2008), s. 125 ff.

²⁸ Svernlöv, (2008), s. 130.

anses beviljad om en aktieägarminoritet som tillsammans äger aktier till ett värde av minst en femtedel av hela aktiekapitalet motsatt sig det.²⁹ Även av motsvarande bestämmelse i ABL 1944 följde att:

Ansvarsfrihet må ej anses vara styrelseledamot eller verkställande direktör beviljad, såframt aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, röstat däremot.³⁰

Därutöver framgår det av förarbeten till ABL 1975 att en föreskriven minoritet kan hindra att beslut fattas om att bevilja ansvarsfrihet.³¹ I samband med införandet av ABL 1975 ändrades lydelsen till den vi har i dagens 29 kap. 7 § ABL. Efter lydelseändringen 1975, har såväl författare som domstolar fortsatt uttrycka sig såsom tidigare lydelse av lagen föreskrev.³²

Den 19 september 2007 beslöt regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till ändringar av ABL och ABF som innebär förenklingar för aktiebolagen samt att se över vissa bolagsrättsliga frågor.³³ Regeringen förordnade Svernlöv till särskild utredare som lämnade sitt slutbetänkande i april 2009.³⁴ I utredningen redogörs för huvuddragen i gällande rätt för ansvarsfrihet. Där uttrycks det att bolagets beslut att bevilja ansvarsfrihet i princip innebär att skadeståndstalan mot ledamoten i fråga inte kan väckas senare. Undantag från denna regel är, enligt utredningen, till exempel då styrelsen brustit i sin informationsplikt, det vill säga då det i årsredovisningen och revisionsberättelsen saknas i väsentliga hänseende riktiga och fullständiga uppgifter.³⁵

Svernlöv utarbetade vissa förslag till ändringar i ABL under utredningsarbetet som pågick 2007–2009, som är intressanta för den här uppsatsens frågeställningar. Förslaget handlade om att förtydliga att en minoritet bestående av ägare till minst tio procent av bolagets aktier kan förhindra ansvarsfriheten. Under sitt förslag konstaterade Svernlöv att det är oklart hur minoritetsskyddsregeln i 29

²⁹ Se 86 § ABL 1910.

³⁰ Se 128 § ABL 1994.

³¹ SOU 1971:15 s. 358 och prop. 1975:103 s. 545.

³² Se t ex Svernlöv, (2008), s. 244 och NJA 2001 s. 848.

³³ Dir. 2007:132, s. 1.

³⁴ SOU 2009:34.

³⁵ SOU 2009:34 s. 267.

kap. 7 § ABL ska tolkas i förhållande till majoritetskravet för beviljande av ansvarsfrihet. Han presenterar en möjlig tolkning – att en minoritet kan förhindra ansvarsfrihetsbeslutet – och konstaterar att det är den rådande uppfattningen i den svenska litteraturen och att denna tolkning följer av förarbetena till ABL 1975. Svernlöv förtydligar även under förslaget att den rådande uppfattningen innebär att ansvarsfrihet kan beviljas av majoriteten på bolagsstämman *endast* under förutsättning att inte aktieägare som företräder minst tio procent av samtliga aktier röstar emot det på stämman.³⁶ Även i den föreningsrättsliga domen, NJA 2001 s. 848 går det att finna stöd för denna uppfattning, eftersom HD i domskälen uttalat att ett beslut om att bevilja ansvarsfrihet innebär att *föreningen* avstått från att framställa skadeståndsanspråk.³⁷

2.3.2 Den andra uppfattningen – absolut majoritet

En annan uppfattning i denna fråga är att 29 kap. 7 § ABL inte har någon betydelse för när ansvarsfrihet ska anses beviljad av stämman. Det finns stöd även för denna uppfattning, bland annat lagtextens ordalydelse. I 29 kap. 7 § ABL föreskrivs inget om majoritetskrav eller huruvida stämman ska anses ha beviljat ansvarsfrihet under en viss förutsättning. Vidare stöds uppfattningen av uttalanden i förarbeten till ABL 1975, där det anges att om ansvarsfrihet har beviljats ledningen, kan fortfarande talan väckas, under förutsättning att en minoritet motsvarande ägare till minst tio procent av bolagets aktier röstat emot förslaget.³⁸ Även i förarbeten till lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (LEF) förekommer ett liknande uttalande.³⁹

Johansson belyser även det faktum att syftet vid lagändringen 1975 var att få en nordisk likhet på aktiebolagsrättens område.⁴⁰ I övriga nordiska länder tolkas motsvarande bestämmelse så att frågan om vilket beslut stämman har fattat är en fråga för sig, medan processförutsättningen (som framgår av 29 kap. 7 § ABL) står på egna ben.⁴¹

³⁶ JT 2009/10 s. 211.

³⁷ Johansson, (2018), s. 127.

³⁸ Se prop. 1975:103 s. 779 f.

³⁹ Se prop. 1986/87:7 s. 122.

⁴⁰ Johansson, (2018), s. 127.

⁴¹ Se Svernlöv, (2008), s. 128 ff.

I sin artikel *Aktiebolags generalklausuler. Insjöar eller torra land?* i Festskrift till Pehrson 2016, uttryckte Johansson sig enligt följande ”Den som beviljas ansvarsfrihet slipper, med vissa undantag, ifrån ett skadeståndsansvar som han eller hon annars eventuellt skulle haft”.⁴² Senare, i sin bok *Bolagsstämma i svenska aktiebolag* som publicerades 2018 belyser han skäl som talar för de två olika uppfattningarna, och verkar tillslut ansluta sig till den senare, det vill säga att stämmobeslutet utgörs av den mening som fått flest röster, medan talerätten kvarstår om minst tio procent av aktieägarna röstat emot förslaget om ansvarsfrihet.⁴³ Även Båvestam ansluter sig till denna uppfattning. Båvestam lägger särskild vikt vid att 29 kap. 7 § enbart föreskriver en processförutsättning och inte reglerar majoritetskrav för beslutet i sig.⁴⁴

I ett föreningsrättsligt avgörande från Mark- och miljödomstolen från 2013 som rörde beslut i en samfällighetsförening blev den nu aktuella frågan föremål för särskilda överväganden av domstolen.⁴⁵ I målet hade majoriteten av de avgivna rösterna vid stämman i en samfällighetsförening röstat för ansvarsfrihet och en minoritet med lite mer än tio procent av medlemmarna mot. I stämmoprotokollet antecknades det att stämman hade *beviljat* styrelseledamöterna ansvarsfrihet. Frågan om vilket beslut stämman skulle anses ha fattat blev aktuell sedan minoriteten klandrade stämmans beslut. I en fastställsetalan yrkade minoriteten att domstolen skulle förklara att stämman nekat ledamöterna ansvarsfrihet. Minoriteten argumenterade för att deras röst emot förslaget om ansvarsfrihet ska innebära att stämmans beslut blir nekad ansvarsfrihet. Mark- och miljödomstolen utredde frågan utifrån bland annat förarbeten till lagen och fann att en beviljad ansvarsfrihet kräver absolut majoritet och att, för de fall minst tio procent av medlemmarna röstar emot ansvarsfrihet innebär det att processförutsättningen (motsvarande 29 kap. 7 § ABL) är uppfylld. Domstolen fäste härvid särskild betydelse vid att det varken enligt lagtextens ordalydelse eller lagens förarbeten

⁴² Se Johansson i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 175.

⁴³ Johansson, (2018), s. 128.

⁴⁴ Båvestam i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 76.

⁴⁵ I lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter hänvisas det till LEF vad gäller ansvar för bl a styrelseledamöter. De relevanta reglerna i LEF överensstämmer med ABL:s regler varför avgörandet från Mark- och miljödomstolen även kan tillmätas viss betydelse för uppsatsens frågeställning.

går att finna skäl som talar för att ansvarsfrihet inte kan beviljas av stämman om en minoritet motsvarande minst tio procent motsatt sig det.⁴⁶

2.3.3 En tredje uppfattning - mitt emellan de två andra

En uppfattning som avviker från de två ovan presenterade, men som ändå inte riktigt står på egna ben är den som Rodhe har framfört i sin bok *Rodhes Aktiebolagsrätt*. Han menar nämligen att "(...) en viss minoritet kan genom beslut att rösta emot ett förslag hindra ett *fullt ut verksamt ansvarsfrihetsbeslut*"⁴⁷ Han gör alltså skillnad på "fullt verksamma" beslut och beslut som inte är fullt verksamma. Så som Rodhe får förstås, menar han alltså att minoriteten inte kan förhindra *beslutet* utan enbart dess *rättsverkan*. Man kan tänka sig att Rodhes uppfattning delvis knyter an till den första uppfattningen som presenterats ovan som, bland andra, även Svernlöv menar gäller.

2.4 Stämmans beslut att neka ansvarsfrihet

En viktig grund i aktiebolagsrätten är bolagsstämmans överordnade ställning gentemot styrelsen och det hierarkiska förhållandet organen emellan. Denna ställning grundar en lydnessplikt för styrelsen mot bolagsstämman som är etablerad sedan ABL 1948.⁴⁸ Den innebär att styrelsen ska verkställa beslut som fattas av bolagsstämman och följa de anvisningar som stämman meddelar.⁴⁹ Det är av den anledningen viktigt för styrelsen att förstå vilket beslut bolagsstämman har fattat. Bolagsstämman kan fatta beslut i enskilda förvaltningsfrågor eller lämna styrelsen anvisningar rörande förvaltningen. Trots styrelsens lydnessplikt, kan inte styrelseledamöter undgå ansvar med hänvisning till att ett beslut eller en åtgärd stämmer överens med bolagsstämmans instruktioner. Styrelsen, i praktiken varje enskild styrelseledamot, har istället det yttersta ansvaret för varje beslut och åtgärd som fattas och vidtas av styrelsen.⁵⁰

⁴⁶ Se Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 mars 2013 i mål F 8784–12.

⁴⁷ Min kursivering. Se Rodhe, (2020), s. 239.

⁴⁸ Östberg, (2016), s. 250 f.

⁴⁹ Jfr. Prop. 1997/98:99 s. 204.

⁵⁰ Samuelsson, lagkommentaren till 8 kap. 41 § 2 st. ABL.

Lydnadsplikten gäller gentemot bolaget och inte i förhållande till varje enskild aktieägare. Anledningen är att förtroendeuppdraget har anförtrotts styrelsen av bolaget och inte av varje enskild aktieägare.⁵¹ Plikten inskränks av vissa undantag, men dessa är inte relevanta för den fortsatta framställningen och kommer därför inte redogöras för.⁵² I den juridiska litteraturen har författarna inte gjort någon tydlig skillnad mellan *nekad ansvarsfrihet* och *bolagsstämmans beslut att neka ansvarsfrihet*. Jag återkommer till denna betydelsen av detta i avsnitt 4.2 nedan.

⁵¹ Östberg, (2016), s. 139 ff.

⁵² Den intresserade hänvisas till 8 kap. 41 § 2 st. ABL. Se även t ex Östberg, (2016), s. 252 ff.

3 PRESKRPTION AV STYRELSELEDAMOTS ANSVAR

3.1 Inledning

Om bolaget vill väcka talan mot en ledamot som nekats ansvarsfrihet, måste det göras inom ett år från dess årsredovisningen och revisionsberättelsen lades fram på bolagsstämman enligt 29 kap. 10 § ABL. Syftet med preskriptionsbestämmelsen är att ansvarsfrågan ska få ett snabbt avslut.⁵³ Enligt 7 kap. 10 § och 7 kap. 11 § 3p. ABL måste frågan om ansvarsfrihet upptas till behandling på den ordinarie bolagsstämman som ska hållas inom sex månader från räkenskapsårets slut. Uppskov får ske med högst åtta veckor enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL. Hur den föreskriva uppskovstiden hänger ihop med preskriptionsbestämmelsen är emellertid otydligt. En intressant fråga är därför när den ettåriga preskriptionstiden ska börja löpa om årsredovisningen och revisionsberättelsen läggs fram och ansvarsfrihetsfrågan behandlas på en stämma först efter både sexmånadersfristen och uppskovsfristen om åttaveckor.

Preskriptionsregeln i 29 kap. 10 § ABL påminner om 18 kap. 9 § HB som gäller för sysslomän. En huvudman som har krav på en syssloman måste väcka talan inom ett år från det att huvudmannen mottog slutredovisningen.⁵⁴ Den korta preskriptionstiden i 18 kap. 9 § HB motiveras med att parternas mellanhavanden bör klaras upp inom en inte allt för lång tid. Ytterligare ett skäl är att sysslomannen inte ska behöva gå runt och vara orolig för oväntade krav med anledning av uppdraget för lång tid efter slutredovisningen.⁵⁵

I förarbeten till ABL 1975 framgår att syftet med en kort preskriptionstid för styrelseledamöter motiveras av liknande skäl. Särskilt betonas dock att latent ansvarsfrågor inte får riskera att hämma affärsverksamheten, styrelseledamöters initiativkraft och aktivitet.⁵⁶ Ett bolags underlåtenhet att väcka talan inom

⁵³ Se Samuelsson, lagkommentaren till 29 kap. 10 § ABL.

⁵⁴ SOU 2009:34 s. 269.

⁵⁵ Se Bengtsson, (1976), s. 166.

⁵⁶ SOU 1971:15 s. 357, prop. 1975:103 s. 545.

ettårsfristen ska anses innebära beviljad ansvarsfrihet, med följd att skadeståndstalan därmed preskriberas.⁵⁷

3.2 Ändamål med ansvarsfrihetsreglerna

Ansvarsfrihetsinstitutets viktiga roll i den svenska aktiebolagsrättsliga lagstiftningen motiveras i förarbeten till ABL 1975 med intresset att bringa frågan om bolagsledningens ansvar till ett snabbt och klart avgörande.⁵⁸ Intresset att få frågan om bolagsledningens ansvar till ett snabbt och klart avgörande har särskilt betonas i såväl förarbeten som i flera rättsfall från HD.⁵⁹ Ändamålen med ansvarsfrihetsinstitutet får betydelse för uppsatsens tredje frågeställning och kommer därför kort presenteras här.

Det finns flera olika ändamål med ansvarsfrihetsinstitutet. Ett av ändamålen är det så kallade effektivitetsändamålet. Det handlar om att få ansvarsfrågan besvarad snabbt för att bolagsledningen därefter ska kunna fokusera på den fortsatta förvaltningen av bolaget. Tanken är att det inte ska finnas några latenta anspråk som tynger styrelseledamöterna. Vidare främjas även omsättningen av styrelseledamöter, vilket är positivt ur ett näringslivsperspektiv eftersom det förenklar rekryteringen av kompetenta personer till styrelseposter.⁶⁰

Ett annat viktigt ändamål med ansvarsfrihetsinstitutet är det så kallade informationsändamålet. Det tar sikte på att förmå ledamöter att informera aktieägarna om förhållanden som kan inverka på ansvarsfrågan. Enligt gällande rätt blir ett beslut om ansvarsfrihet inte giltigt om det senare visar sig att styrelsen lämnat väsentligen felaktig och ofullständig information till aktieägarna.⁶¹

Därutöver fyller ansvarsfrihetsinstitutet en central funktion sett ur ett process-effektivt synsätt. I styrelsens uppdrag att förvalta bolagets angelägenheter, ingår att för bolagets räkning ta vissa motiverade affärsrisker. Styrelsen ansvarar inte för bolagets skada i sig, utan istället för eventuell försumlighet som föranlett

⁵⁷ Prop. 1975:103 s. 546.

⁵⁸ Se prop. 1975:103 s. 545.

⁵⁹ Se t ex NJA 1990 s. 286.

⁶⁰ Svernlöv, (2008), s. 43 ff.

⁶¹ Svernlöv, (2008), s. 43 ff.

skadan. Vid ingående av ett avtal för bolagets räkning, eller vid underlåtenhet att vidta viss handling kan omständigheterna i det enskilda fallet göra agerandet eller underlåtenheten motiverad. Det är av den anledningen viktigt att en rättslig prövning av agerandet eller underlåtenheten inte dröjer alldeles för lång tid från tidpunkten då den vidtogs eller inte.⁶²

3.3 Behandling av frågan om ansvarsfrihet

En förutsättning för att ett aktiebolag ska kunna föra en skadeståndstalan mot en styrelseledamot är att ett förslag om ansvarsfrihet eller skadeståndstalan behandlats vid en stämma.⁶³ Har talan väckts utan att förutsättningen är uppfylld, föreligger ett processhinder som innebär att domstolen ska avvisa talan.⁶⁴ Det innebär att skadeståndstalan mot en ledamot inte får föras om varken förslag om ansvarsfrihet eller skadeståndstalan behandlats av bolaget.⁶⁵

Det kan dock nämnas att processförutsättningen inte behöver vara uppfylld vid ingivande av stämningensansökan. Utgångspunkten är visserligen att domstolen självmant ska beakta frågan om rättegångshinder ex officio, men i praktiken är det svaranden som påtalar bristen och yrkar om avvisning, vilket gör att domstolen först då får anledning att pröva frågan.⁶⁶ Huruvida det, efter att frågan uppmärksammas, går att åtgärda en bristande processförutsättning fick sin prövning i NJA 1974 s. 144. I det målet ansåg HD att en talan inte ska avvisas om rättegångshinder förelåg vid ingivande av stämningensansökan, om käranden lyckats åtgärda bristen innan avvisningsbeslut meddelats.

Frågan är om ansvarsfrihet kan behandlas vid olika tillfällen av bolagsstämman. Vad gäller termen *bolagsstämma* refererar den inte endast till det beslutande organet som sådant, utan även sammankomster av aktieägare där rösträtt utövas.⁶⁷

En bolagsstämma kan även beskrivas som ett möte mellan aktieägare där de får utöva sin rösträtt. Om en kallelse till bolagsstämma skett och endast en

⁶² Svernlöv, (2008), s. 43 ff.

⁶³ Se SOU 1971:15 s. 361.

⁶⁴ Prop. 1975:103 s. 779. Se även NJA 1990 s. 286.

⁶⁵ Prop. 1975:103 s. 545.

⁶⁶ Svernlöv, (2008), s. 226 ff.

⁶⁷ Lehrberg, (2016), s. 200.

aktieägare dyker upp, kan även den situationen betraktas som en bolagsstämma eftersom ABL inte innehåller någon regel om hur många aktieägare som krävs för att en bolagsstämma ska anses ha hållits. Skulle emellertid inte någon aktieägare dyka upp och inte heller något ombud för någon aktieägare, kan inte stämma anses ha hållits.⁶⁸ Det innebär att möjligheten att få tillstånd en stämma i princip ligger inom aktieägarnas kontroll.

3.3.1 Behandling av frågan under den ordinarie bolagsstämman

Den ordinarie bolagsstämman ska hållas inom sex månader från räkenskapsårets slut enligt 7 kap. 9 § ABL. Det är styrelsen som ansvarar för att kalla samtliga aktieägare till årsstämman. Kallelsen ska bland annat innehålla vilka ärenden som ska behandlas under stämman. Som huvudregel är inte stämman behörig att besluta om ett ärende som inte tagits upp i kallelsen, om inte samtycke inhämtas från berörda aktieägare, enligt 7 kap. 26 § 1 men. ABL. Skulle ett ärende som saknas i kallelsen vara sådant ärende som enligt bolagsordningen eller lag *måste* behandlas under årsstämman, är bolagsstämman oförhindrad att, även utan berörda aktieägars samtycke, avgöra ärendet under årsstämman. Ärendet om ansvarsfrihet är exempel på sådant ärende som faller in under undantagsregeln, eftersom det enligt 7 kap. 11 § 3 p. ABL är ett obligatoriskt ärende.

Vidare framgår av 7 kap. 25 § ABL att styrelsen, inför den ordinarie årsstämman och senast två veckor dessförinnan, hos bolaget ska tillgängliggöra bolagets årsredovisning och revisionsberättelse för aktieägarna. Dessa handlingar ska sedan under årsstämman läggas fram för aktieägarna. Att få del av redovisningshandlingar och revisionsberättelsen är grundläggande för att bolagsstämman ska kunna behandla ärendet om ansvarsfrihet på årsstämman.⁶⁹ Skulle redovisningshandlingarna inte finnas tillgängliga föreskriven tid innan årsstämman kan aktieägare enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL begära att stämman, såvitt avser bland annat ansvarsfrihetsfrågan, ajourneras till en fortsatt stämma så att ägarna hinner granska redovisningshandlingarna.

⁶⁸ Johansson, (2018), s. 26.

⁶⁹ Svernlöv, (2008), s. 90.

3.3.2 Behandling av frågan under fortsatt stämman

Till huvudregeln om att frågan om ansvarsfrihet ska behandlas under den ordinarie stämman, finns undantaget att frågan istället kan behandlas vid ett senare tillfälle. Bolagsstämman eller ägare till minst tio procent av samtliga aktier i bolaget kan nämligen under den ordinarie bolagsstämman besluta om eller begära att fortsatt stämman ska hållas vid senare tillfälle beträffande de ärenden som upptagits på dagordningen till den ordinarie stämman enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL. Det kan till exempel vara aktuellt i de fall årsredovisningen skickas till aktieägarna i nära anslutning till årsstämman och att aktieägarna därmed inte hinner granska och bilda sig en fullständig uppfattning om styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter. Det kan också handla om situationen då en aktieägare begär upplysning under den ordinarie stämman som styrelsen enligt sin upplysningsskyldighet måste besvara, men där den inte kan svara på rak arm. I sådant fall kan bolagsstämman ha ett intresse av att avvakta med beslutet om ansvarsfrihet till dess styrelsen svarat på frågan. Att ajournera stämman och besluta om behandling av ärendet vid en fortsatt stämman kan därför bli aktuellt. Den fortsatta stämman är i förhållande till den ordinarie stämman självständig på så sätt att ny ordförande ska väljas och ny röstlängd upprättas.⁷⁰

Utgångspunkten enligt 7 kap. 14 § 1 st. ABL är att det inte finns någon tidsfrist inom vilket en fortsatt stämman måste hållas. Lagen anger endast att den ska hållas *en senare dag*. Ska emellertid under den fortsatta stämman beslutas om fastställande av resultaträkning och balansräkning, dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust eller frågan om ansvarsfrihet, *måste* den fortsatta stämman hållas minst fyra och högst åtta veckor efter den ordinarie stämman enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL. Möjligheten till uppskov motiveras av intresset att skydda minoriteten i bolaget och det föreligger således hinder mot att hålla den fortsatta stämman innan minst fyra veckor förflutit från årsstämman. Skulle däremot de aktieägare som begärt uppskov medge en kortare uppskovsfrist än fyra veckor, finns det inget som talar emot att låta den fortsatta stämman hållas innan fyra

⁷⁰ Prop. 1997/98:99 s. 232.

veckor förflutit. Kravet på att den fortsatta stämman ska hållas minst fyra veckor efter den ordinarie stämman kan därför kringgås om de aktieägare som begärt fortsatt stämma, medger en kortare frist.⁷¹

3.3.3 Behandling av frågan under extra stämma efter den ordinarie stämman

Förutom ordinarie och fortsatt stämma, finns även möjligheten att hålla extra stämma. Om styrelsen anser att det finns skäl att hålla en stämma före nästa ordinarie bolagsstämma, ska den kalla till extra stämma enligt 7 kap. 13 § ABL. Om en revisor i bolaget eller ägare till minst tio procent av samtliga aktier i bolaget skriftligen begär att extra stämma ska hållas för ett särskilt angivet ärende, är styrelsen skyldig att kalla samtliga aktieägare till en extra stämma. Det kan till exempel vara aktuellt om frågan om ansvarsfrihet inte finns med på dagordningen och inte heller behandlas på den ordinarie årsstämman.

3.3.4 Behandling av frågan under extra stämma innan den ordinarie stämman

Beslutet att bevilja eller neka ansvarsfrihet fattas på grundval av årsredovisningen och revisionsberättelsen på bolagets ordinarie bolagsstämma.⁷² En särskild fråga som uppstår med anledning av detta är ifall ett bolag kan behandla och besluta i ansvarsfrihetsfrågan på en extra stämma *innan* den ordinarie bolagsstämman, och således *innan* aktieägarna tagit del av årsredovisningen och revisionsberättelsen. I och med att behandling av ansvarsfrågan på en bolagsstämma är en processförutsättning, kan ett bolag av effektivitetsskäl vilja behandla frågan redan innan den ordinarie årsstämma hålls, om det till exempel redan står klart att styrelseledamot agerat vårdslöst och därigenom orsakat bolaget skada.

HD har i notisfallet NJA 1989 C 100 behandlat frågan huruvida ett beslut att *bevilja* ansvarsfrihet är giltigt om det fattas på en extra stämma innan årsredovisning och revisionsberättelsen lagts fram och innan den ordinarie stämma

⁷¹ Prop. 1997/98:99 s. 232.

⁷² Svernlöv, (2008), s. 107.

hållits.⁷³ I rättsfallet hade det ifrågavarande bolaget haft två olika styrelser under ett och samma räkenskapsår. Vid början av år 1985 och fram till mars bestod styrelsen av sju personer. I slutet av mars entledigades styrelsen och i april 1985 ersattes den av en ny styrelse. På en extra bolagsstämma den 25 mars 1985 behandlade bolaget frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna som hade entledigats, varpå samtliga ledamöter beviljades ansvarsfrihet, utan att bolaget hade tagit del av vare sig årsredovisning eller revisionsberättelse. Året därefter, vid den ordinarie bolagsstämman framkom det att två av de styrelseledamöter som redan hade beviljats ansvarsfrihet i mars 1985 hade orsakat bolaget skada och nekades således ansvarsfrihet. Föremål för HD:s prövning blev sedermera frågan om det första beslutet, att bevilja ledamöterna ansvarsfrihet vid extra bolagsstämma den 25 mars 1985, var giltigt. I fallet handlade det alltså om att fatta ett ansvarsfrihetsbeslut på en så kallad delredovisning, det vill säga för endast en del av räkenskapsåret. Med hänvisning till tingsrättens slutsats i frågan, anförde HD att det inte fanns något formellt hinder mot att bevilja ledamöter ansvarsfrihet för tid innan årsstämman och framläggandet av årsredovisning och revisionsberättelse.

Svernlöv har analyserat rättsfallet och därvid särskilt betonat vikten av att tolka HD:s dom i ljuset av tingsrättens domskäl. Genom sin hänvisning till tingsrättens domskäl, synes HD instämma i tingsrättens skäl. Tingsrätten har, till grund för sitt domslut att beslutet är giltigt, anført två viktiga omständigheter. Det första är att samtliga aktieägare samtyckte till behandling av ärendet vid extra stämman innan årsstämman och det andra är att beslutet inte klandrades efteråt. Av HD:s domskäl framgår att det (beslutet) "(...) får därför vid förevarande prövning anses bindande för bolaget", vilket tyder på att slutsatsen inte med säkerhet kan tillämpas på samtliga situationer.⁷⁴

NJA 1989 C 100 handlar enbart om fallet då en styrelseledamot beviljats ansvarsfrihet på en extra stämma innan ordinarie stämma, inte situationen då en

⁷³ Vilket prejudikatvärde notisfall har är omdiskuterat i den juridiska litteraturen och viss försiktighet måste därför beaktas vid tolkning av notisfall. Ramberg menar att omständigheten att HD numera sällan hänvisar till notisfall i sina avgöranden tyder på att HD inte tillmäter dem prejudikatvärde. Se Ramberg, (2017), s. 275 ff.

⁷⁴ Se vidare Svernlöv, (2008), s. 101 ff.

styrelseledamot nekas ansvarsfrihet.⁷⁵ Det finns emellertid inte något som talar emot att även ett beslut att neka ansvarsfrihet kan fattas i en sådan situation. Vid vilket tillfälle preskriptionstiden börjar löpa när beslutet fattats *efter* den lagstadgade tidsfristen har inte besvarats, varken i litteratur eller praxis.

3.3.5 Behandling av frågan efter Bolagsverkets sammankallande

Om styrelsen inte kallar till årsstämma eller ansvarsfrihetsfrågan inte behandlas under årsstämman och styrelsen inte kallar till extra stämma för frågans behandling, kan en ansökan om att kalla till stämma göras hos Bolagsverket enligt 7 kap. 7 § ABL. Bolagsverket tillser då att en stämma kallas. Ansökan till Bolagsverket kan emellertid endast göras av en styrelseledamot, den verkställande direktören, en revisor eller en aktieägare. Det innebär att en styrelseledamot som entledigats innan årsstämman inte har möjlighet att genom Bolagsverkets försorg kalla till stämma.

3.4 Utgångspunkten för preskriptionsfristen

Preskriptionsfristen börjar löpa när årsredovisning och revisionsberättelsen läggs fram på bolagsstämman enligt 29 kap 10 § ABL. Utgångspunkten är att handlingarna ska läggas fram på den ordinarie bolagsstämman och beslutet om ansvarsfrihet därför fattas senast sex månader från räkenskapsårets slut. Som redogjorts ovan, kan dock beslutet behöva anstå till senare tillfälle och en fortsatt stämma. I sådana fall blir frågan vilken tidpunkt som ska läggas till grund för preskriptionstiden. Av lagen framgår uttryckligen att ettårsfristen börjar löpa från dess redovisningshandlingarna lagts fram på bolagsstämma. Frågan har behandlats i NJA 1927 s. 470. Fallet handlar om ett bolag där styrelsen inte inom föreskriven tid innan årsstämman hade gjort redovisningshandlingarna tillgängliga för aktieägarna. Det fick som följd att aktieägarna inte hann granska handlingarna innan årsstämman skulle hållas. Under årsstämman lades såväl årsredovisning som revisionsberättelse fram, men frågan om ansvarsfrihet fick skjutas upp till en fortsatt stämma och tills aktieägarna hade hunnit sätta sig in i

⁷⁵ Se Svernlöv, (2008), s. 110.

underlaget. Frågan ajournerades och behandlades på en fortsatt stämma några veckor därefter. Vid den ajournerade stämman nekades styrelseledamöterna ansvarsfrihet. Talan väcktes inom den då föreskrivna sexmånadersfristen, med utgångspunkt från den ajournerade stämmans datum. Frågan blev om tidpunkten för preskriptionstidens start skulle börja löpa från den första stämman eller från den ajournerade stämman, då frågan om ansvarsfrihet avgjordes. HD ansåg, med hänvisning till att beslutsunderlaget, det vill säga årsredovisningen och revisionsberättelsen, lades fram vid bolagets ordinarie årsstämma, alltså vid det första tillfället, att tidsfristen även skulle börja löpa vid denna tidpunkt. Frågan har även varit aktuell för HD att besvara i NJA 1942 s. 260. Även i det senare fallet konstaterade HD att tidsfristen började löpa vid det första tillfället, eftersom det var då revisionsberättelsen och årsredovisningen lades fram. Avgörandena från HD stämmer väl överens med en bokstavstolkning av lagen, som uttryckligen anger att ettårsfristen löper från att redovisningshandlingarna lagts fram.

Såväl HD:s avgörande i NJA 1927 s. 470 som NJA 1942 s. 260 bekräftar alltså att lagtexten ska tolkas utifrån dess ordalydelse, det vill säga att preskriptionstiden ska börja löpa från dess redovisningshandlingarna läggs fram på en bolagsstämma, även om ansvarsfriheten avgörs först vid ett senare tillfälle. I de båda rättsfallen lades redovisningshandlingarna fram på den ordinarie årsstämman, men frågan om ansvarsfriheten avgjordes senare, på en fortsatt stämma som hölls *inom* den i lagen föreskrivna uppskovstiden som idag återfinns i 7 kap. 14 § 2 st. ABL.

I det fall då frågan om ansvarsfrihet över huvud taget inte behandlas av bolaget, menar Svernlöv att preskriptionstiden om fem år enligt 29 kap. 13 § ABL gäller.⁷⁶ Den femåriga fristen räknas från utgången av det räkenskapsår då beslut eller åtgärder som talan grundas på fattades eller vidtogs enligt 29 kap. 13 § ABL. Svernlöv synes emellertid inte ha tagit ställning till hur 29 kap. 10 § ABL förhåller sig till uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL.

⁷⁶ Svernlöv, (2008), s. 141.

Det har alltså nu konstaterats att stämman kan bevilja eller neka ansvarsfrihet på en extra stämma såväl innan som efter årsredovisning och revisionsberättelsen lagts fram. Det har även konstaterats att tidpunkten börjar löpa det datum då redovisningshandlingarna läggs fram på en stämma, *om* handlingarna läggs fram på en stämma inom den i lagen föreskrivna tiden. Frågan om när tiden ska börja löpa i det fall redovisningshandlingarna läggs fram *efter* den i 7 kap. 14 § 2 st. ABL föreskrivna tiden är emellertid inte besvarad.

Svernlöv har visserligen berört förhållandet då ansvarsfriheten behandlas vid en extra stämma efter föreskriven tid enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL, och då funnit att ändamålsskäl talar för att möjligheten att besluta om att neka ansvarsfrihet finns kvar för stämman, trots att frågan för första gången tas upp för behandling efter den i lagen föreskrivna tiden. Svernlöv framhäver i denna del att syftet med uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL är att bolaget utan dröjsmål ska avgöra om redovisningen för avslutat räkenskapsår kan läggas till grund för den fortsatta verksamheten och hur aktieägarna ska hantera uppkommen vinst eller förlust.⁷⁷ Detta syfte framgår ursprungligen av förarbeten till ABL 1975.⁷⁸ Frågan som nu är aktuell att utreda handlar däremot inte om processförutsättningen kan uppfyllas av bolaget vid en tidpunkt efter den tillåtna uppskovstiden, utan när den ettåriga preskriptionstiden enligt 29 kap. 10 § ABL i sådana fall börjar löpa.

3.5 Uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL

I 7 kap. 14 § 2 st. ABL föreskrivs som nämnt att en fortsatt bolagsstämma ska hållas minst fyra och högst åtta veckor efter årsstämman samt att ytterligare uppskov är inte tillåtet. Frågan är hur 7 kap. 14 § 2 st. ABL förhåller sig till preskriptionstiden i 29 kap. 10 § ABL när ordinarie bolagsstämma inte hålls inom sex månader från räkenskapsårets slut, redovisningshandlingarna inte läggs fram på annan stämma och frågan om ansvarsfrihet inte heller behandlas senast åtta veckor efter den tid då årsstämman egentligen skulle hållas.

⁷⁷ Svernlöv, (2008), s. 110.

⁷⁸ Prop. 1975:103 s. 397.

Förutom att syftet med uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL är att bolaget utan dröjsmål ska avgöra om redovisningen för avslutat räkenskapsår kan läggas till grund för den fortsatta verksamheten och hur aktieägarna ska hantera uppkommen vinst eller förlust, anges det i förarbeten till ABL att det inte är lämpligt att låta frågan om ansvarsfrihet hållas ouppklarad en längre tid. Det skulle kunna medföra negativa effekter för bolagsstyrningen, eftersom ansvarsfrågan hela tiden ligger kvar och stör ledamöterna och den verkställande direktören i uppdraget att förvalta bolagets angelägenheter.⁷⁹ Det finns inget svar i varken förarbeten, litteratur eller rättspraxis på frågan hur uppskovsbestämmelsen hänger ihop med preskriptionsfristens start. Jag får därför återkomma till denna fråga igen i min diskussion nedan och däri föra olika möjliga lösningar på frågan.

⁷⁹ Prop. 2004/05:85 s. 597 med hänvisning till prop. 1975:103 s. 396.

4 MINORITETENS MÖJLIGHET ATT FÖRHINDRA ANSVARSFRIHETSBESLUT

4.1 Inledning

I den juridiska litteraturen förekommer olika uppfattningar om när stämman ska anses ha beviljat en styrelseledamot ansvarsfrihet. Enligt den ena uppfattningen förutsätter beviljad ansvarsfrihet (i) att majoriteten av de *avgivna* rösterna varit för ansvarsfrihet *och* (ii) att en minoritet om minst tio procent av *samtliga aktier* i bolaget underlåtit att rösta emot förslaget. Enligt den andra uppfattningen räcker det att en absolut majoritet av de avgivna rösterna på bolagsstämman röstat för ansvarsfrihet. Huruvida ägare till minst tio procent av samtliga aktier i bolaget röstar emot beslutet har enligt den andra uppfattningen ingen betydelse för frågan om ansvarsfrihet ska anses beviljad. Jag har även identifierat en tredje uppfattning som mycket kort framförs av Rodhe. Enligt Rodhe kan en minoritet förhindra ett fullt ut verksamt ansvarsfrihetsbeslut. Han lägger ingen större vikt vid att förklara sin ståndpunkt och jag har därför valt att i denna framställning huvudsakligen diskutera de två första uppfattningarna. Frågan är alltså om en minoritet med minst tio procent av samtliga aktier i ett bolag kan förhindra *stämmans ansvarsfrihetsbeslut*.

Det är främst två regler i ABL som är aktuella: 7 kap. 40 § och 29 kap 7 §. Enligt 7 kap. 40 § ABL utgörs stämmans beslut av den mening som fått mer än hälften av de avgivna rösterna på en bolagsstämma. I 29 kap. 7 § ABL framgår under vilka förutsättningar en talan får väckas. Jag anser i och för sig inte att regeln i 29 kap. 7 § ABL har någon relevans för frågeställningen, men finner ändå skäl att diskutera den, eftersom författare inom den juridiska litteraturen hänvisat till den bestämmelsen som stöd för sin uppfattning.

4.2 Neka ansvarsfrihet och stämmans beslut att neka ansvarsfrihet

Innan jag diskuterar majoritetskravet vill jag redan nu förtydliga att jag anser att det är en sak att en minoritet kan *förhindra ansvarsfrihet* för en ledamot, och en

annan sak att en minoritet kan förhindra *stämmans beslut att bevilja ledamoten ansvarsfrihet*. Enligt mig är det en skillnad på nekad ansvarsfrihet och stämmans beslut att neka ansvarsfrihet. Föreligger ansvarsfrihet, måste det innebära att ledamoten är fri från *ansvar*, under förutsättning att styrelsen lämnat riktiga uppgifter till stämman inför beslutsfattandet. På motsvarande sätt innebär en föreskriven minoritets röst mot ansvarsfrihet att ledamoten inte är fri från ansvar, eftersom talan fortfarande kan väckas. Oberoende av hur en *minoritet* i bolaget röstar i ansvarsfrågan, kan ändå stämman och således bolaget, genom majoritetsslut, bevilja en ledamot ansvarsfrihet. Att ägare till minst tio procent av bolagets aktier nekat en ledamot ansvarsfrihet är inte detsamma som att stämman nekat ledamoten ansvarsfrihet. Jag menar alltså att en minoritet inte kan förhindra *ansvarsfrihetsbeslutet*, men ändå själva *ansvarsfriheten*. Det är i diskussionen viktigt att skilja mellan dessa två saker. Jag noterar att flera av författarna i den juridiska litteraturen inte skiljer mellan dem. Som exempel kan nämnas att Svernlöv i sin debattartikel som publicerades på Dagens industri den 11 april 2016 efter Swedbanks årsstämma, skrev följande:

Det är riktigt att lagtexten är otydligt skriven och saknar ett uttryckligt krav på särskild majoritet när det gäller omröstning om ansvarsfrihet. Dock finns en specialregel som innebär att ansvarsfrihet kan beviljas av stämmomajoriteten bara om aktieägare som företäder minst 10 procent av samtliga aktier inte röstar emot det. (...) *Det har sin logiska poäng att ansvarsfrihet inte har beviljats* om möjligheten att väcka talan kvarstår.⁸⁰

Jag håller med Svernlöv att det i och för sig har sin logiska poäng att ansvarsfrihet inte har beviljats om möjligheten att väcka talan kvarstår. Det innebär däremot inte att *stämman* inte har beviljat ansvarsfrihet. Här måste en distinktion göras mellan vad som beslutats och vilka processuella möjligheter som kvarstår. Att bolaget beviljat en styrelseledamot ansvarsfrihet innebär inte att bolaget förlorat sin rätt att senare väcka talan mot densamma. Bara om ägare till minst tio procent av bolagets aktier samtidigt *avstår* från att rösta emot förslaget, innebär stämmans beslut att den processuella förutsättningen inte längre är uppfylld. Man skulle därför kunna uttrycka det som att stämmans beslut att bevilja

⁸⁰ Min kursivering. Se Dagens industri, Svernlöv, 2016.

ansvarsfrihet får en processuell effekt *endast* om samtidigt ägare till minst tio procent av bolagets aktier avstår från att rösta mot ansvarsfrihet. Den processuella effekten är att talerätten går förlorad. Skulle däremot ifrågavarande minoritet rösta emot ansvarsfrihet, innebär inte stämmobeslutet något i förhållande till regeln i 29 kap. 7 § ABL. Att inte skilja mellan när stämman nekar en ledamot ansvarsfrihet och när en minoritet nekar densamma ansvarsfrihet bidrar därför till en otydlig diskussion, och dessutom svårigheter för styrelsen som underordnat organ att agera utifrån *stämmans* beslut. Jag återkommer till hur detta påverkar styrelsen i punkt 4.4 nedan.

I det följande ansluter jag mig i stora drag till Båvestams resonemang i frågor som rör majoritetskrav för ansvarsfrihetsbeslutet.⁸¹ Jag är emellertid inte beredd att hålla med Båvestam i alla delar. Han säger till exempel följande:

Ståndpunkten att en minoritet skulle kunna förhindra ett beslut framstår mot den bakgrunden som ohållbar. Ett beslut i ansvarsfrihetsfrågan ska fattas och ska antecknas i protokollet. Minoriteten kan inte med sitt ställningstagande ändra på detta. *En helt annan fråga är förstås vilket beslut stämman ska anses ha fattat.*⁸²

Här är Båvestam otydlig. Alldeles oavsett har jag svårt att förstå hur det skulle kunna vara *en annan fråga* vilket beslut stämman ska anses ha fattat. Det framgår inte heller vad Båvestam menar att det skulle få för betydelse att stämman *anses* ha fattat beslut av visst slag. Huvudregeln är att beslut fattas enligt 7 kap. 40 § ABL, alltså genom en majoritet av de avgivna rösterna. Undantagen är tydligt uppräknade i ABL, nämligen då viss kvalificerad majoritet krävs. Ytterligare undantag kan tas in i bolagsordningen. Oavsett vilket majoritetskrav som uppställs för att ett beslut ska gälla som stämmans, måste alltid det förslag som får tillräckligt antal röster vara stämmans beslut.

⁸¹ Se Båvestam, i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 63–84.

⁸² Min kursivering. Se Båvestam i Festskrift till Pehrson, (2016), s. 71.

4.3 Diskussion utifrån argument som framförts i litteraturen

Det finns stöd som talar för båda uppfattningar. Min uppfattning är att det inte råder något tvivel om vilken av dessa uppfattningar som stämmer överens med gällande rätt. Det finns starka skäl som talar för att en minoritet i ett aktiebolag *inte* kan förhindra att stämman fattar beslut om ansvarsfrihet för en ledamot. Nedan kommer jag diskutera de olika uppfattningarna och redogöra för min egen uppfattning i frågan.

4.3.1 Argument utifrån ett "rättsgenetiskt stöd"

Som redogjorts ovan är ett stöd för uppfattningen att en minoritet kan förhindra att stämman beviljar ansvarsfrihet, tidigare lydelse i bestämmelser som motsvarar dagens 29 kap. 7 § ABL. Det stämmer att lagens lydelse har ändrats. Det stämmer däremot inte, vilket vissa författare vill få det att verka som, att de tidigare lydelseerna innebär att en minoritet tidigare kunnat förhindra bolagets ansvarsfrihetsbeslut. Lydelsen i såväl ABL 1910 som ABL 1944 är följande:

Ansvarsfrihet må ej anses vara styrelsen beviljad, såframt aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minste en tiondel af hela aktiekapitalet, röstat däremot.⁸³

Jag återkommer nu till det jag tog upp inledningsvis i detta avsnitt, nämligen att vi måste göra en distinktion mellan om ansvarsfrihet har beviljats för en ledamot och om *stämman* har beslutat om ansvarsfrihet för en ledamot. Min uppfattning är att ansvarsfrihet kan nekas av en minoritet i bolaget, samtidigt som stämman (genom absolut majoritet) kan bevilja ledamoten ansvarsfrihet, vilket utgör *bolagets* beslut. Ett kreativt argument som skulle kunna tänkas försvaga min mening är om man kopplar lydelsen i ovan citerade paragraf, med lydelsen i 126 § ABL 1944 (motsvarande 85 § i ABL 1910 och dagens 7 kap. 11 § ABL) som lyder enligt följande:

⁸³ Se 86 § ABL 1910 och 128 § ABL 1944.

Å ordinarie bolagsstämma, som avses i 121 §, skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg, som må finnas erforderliga, samt om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör för den tid redovisningen omfattar.

Jag har inte kunnat se att någon av författarna i den juridiska litteraturen använt ovanstående kombination av lagtext som stöd för sin uppfattning. Det relevanta i denna kombination menar jag är att det i ena paragrafen uppenbarligen talas om stämmans beslut (126 § ABL 1944) och i den andra paragrafen (128 § ABL 1944) endast talas om ”ansvarsfrihet”. Man skulle därför kunna tänka sig att lagstiftarens avsikt var att ansvarsfrihet inte ska anses vara beviljad av *stämman* i 128 § ABL 1944. Med denna utgångspunkt är det nu intressant att undersöka uppfattningen närmare.

Om vi utgår ifrån att det uttryckligen i såväl ABL 1910 som ABL 1944 framgick att en minoritet kunde förhindra (att stämman beslutar om) ansvarsfrihet, kan konstateras att denna mening även förekommer i förarbeten till ABL 1975 och i den juridiska litteraturen. Frågan som kvarstår är emellertid om denna historia innebär att en minoritet, med *dagens lydelse* av lagtexten, kan förhindra ansvarsfrihetsbeslutet.

Svernlöv har sagt följande: ”Lagtexten är visserligen inte ett under av klarhet, men den förhärskande rättsvetenskapliga uppfattningen – vilken jag delar – är att en minoritet med minst tio procent av kapitalet kan förhindra att ansvarsfrihet beviljas”.⁸⁴ Så kan det nog vara - att den förhärskande rättsvetenskapliga uppfattningen är att en minoritet kan förhindra att ansvarsfrihet beviljas. Men är lagtexten (eller inte) ett under av klarhet? Den lagtext som Svernlöv syftar på är som jag förstår det 29 kap. 7 § ABL, av vilken det tydligt framgår att (ia) om majoriteten eller (ib) en föreskriven minoritet (ii) vid bolagsstämma har (iii) röstat emot ett förslag om ansvarsfrihet, får talan väckas. Sedan lagstiftaren ändrade formuleringen genom ABL 1975, måste det idag stå klart att den historia

⁸⁴ Dagens industri, Svernlöv, 2016. Här skriver visserligen Svernlöv ”att ansvarsfrihet beviljas”, men det går inte att tolka det på annat sätt än att han menar att ansvarsfrihet beviljas *av stämman* eftersom han i texten i övriga delar uttrycker det så, och även i bl a sin doktorsavhandling menar att minoriteten kan förhindra *stämmans beslut*.

som varit, då en minoritet möjligen kunde förhindra att stämman fattade *beslut om ansvarsfrihet*, inte längre råder. Svernlöv har kommenterat lydelseändringen i sin doktorsavhandling *Ansvarsfrihet: dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt* och påpekat att det inte finns något som tyder på att det funnits någon avsikt att ändra innebörden i lagen genom ABL 1975.⁸⁵ Jag ifrågasätter detta, och menar att eftersom lagstiftaren valt att ta bort en betydelsefull mening i lagtexten måste det varit avsikten att ändra innebörden. Redan att ändra lagtexten bör vara en presumtion för att innebörden har ändrats, särskilt eftersom det i regel framgår av författningskommentarerna i en proposition om någon ändring inte är avsedd eller att ändringen bara är språklig eller redaktionell.

Efter genomgång av förarbetena till ABL 1975 anser jag att systematiska skäl talar för att lagstiftaren avsett en ändring. Såvitt jag har kunnat se, har det inte i förarbeten till ABL 1975 betonats att just den nu relevanta förändringen *inte* ska innebära någon förändring. Däremot framgår det som regel när lagstiftarens avsikt inte varit att ändra en bestämmelse i sak, även då lydelsen ändras. Som ett av flera exempel kan nämnas departementschefens uttalande i propositionen till ABL 1975 avseende 10 kap. 10 §:

Jag anser inte bestämmelsen behövligen och den har utgått ur mitt förslag *utan att någon ändring i sak har åsyftats*.⁸⁶

Även i senare års lagstiftningsarbete förekommer liknande uttalanden. Som exempel kan nämnas följande som framgår av propositionen till de ändringar som skedde i aktiebolagslagen i slutet av 90-talet - ”Några ändringar i sak har inte åsyftats med dessa ändringar av terminologin”.⁸⁷

Det kan naturligtvis vara så att lagstiftaren inte avsåg att lydelseändringen skulle innebära någon ändring i sak trots att det inte kom till uttryck i författningskommentarerna, men avsaknaden av uttalandet anser jag talar för min uppfattning, och mot uppfattningen att det inte finns något som tyder på att en ändring i sak inte varit åsyftad. Dessutom ska det noteras att det i vissa fall, när innebörden i

⁸⁵ Se Svernlöv, (2008), s. 130.

⁸⁶ Min kursivering. Se prop. 1975:103 s. 432.

⁸⁷ Se prop. 1997/98:99 s. 245.

en lagregel redan kan sägas innebära en viss sak, har det i propositionen även uttalats att ”Någon uttrycklig bestämmelse härom behövs inte”.⁸⁸ Även i de fall då en mening inte tagits med i lagen eftersom den redan får anses gälla har detta uttalats i propositionen, till exempel enligt följande ”I lagtexten har slutligen klargjorts att ett biträde äger yttra sig på stämman. *Det ligger i sakens natur* att denna rätt är beroende av aktieägarens eller ombudets medgivande”.⁸⁹ Man kan därför tänka sig att, för de fall lagstiftaren redan till exempel ansåg det ligga i paragrafens (29 kap. 7 § ABL) natur att en minoritet kan förhindra ansvarsfrihetsbeslutet, en sådan skrivning skulle förekommit när den uttryckliga lydelsen om minoritetens möjlighet togs bort i och med ABL 1975.

Svernlövs och övriga författares uppfattning är naturligtvis inte tagen ur luften, utan kan tänkas stödjas av vissa uttalanden i förarbeten till 1975 års lag. Som exempel lyfter Svernlöv två uttalanden, ett från SOU 1971:15 där det uttryckligen framgår, precis som enligt ABL 1944, att en minoritet kan förhindra att beslut fattas om ansvarsfrihet. I propositionen till ABL uttalas emellertid att ”Det bör understrykas att paragrafen anger de allmänna förutsättningarna för att väcka talan om skadestånd till bolaget enligt 1–3 §§, (...)”. Uttalandet görs i ett sammanhang där lagstiftaren vill tydliggöra att förutsättningarna gäller för skadeståndstalan till bolaget, vare sig den förs i bolagets namn eller annan såsom aktieägare i eget namn. Uttalandet har såldes, som jag förstår det, inte gjorts i syfte att förtydliga eller ta ställning i den nu aktuella frågan och några närmare slutsatser kan därför inte dras av uttalandet.

I propositionen till ABL 1975 framgår uttryckligen att en minoritet har möjlighet att förhindra att beslut om ansvarsfrihet fattas.⁹⁰ Jag anser inte att man kan tillmäta dessa uttalanden någon särskild betydelse i sammanhanget. Såväl i den offentliga utredningen som i propositionen till ABL 1975 förekommer motstridiga meningar till de uttalanden som Svernlöv hänvisar till. En av dessa meningar är följande:

⁸⁸ Se prop. 1975:103 s. 382.

⁸⁹ Min kursivering. Se prop. 1997/98:99 s. 232.

⁹⁰ Se SOU 1971:15 s. 358 och prop. 1975:103 s. 545.

Det får anses ligga i sakens natur att, *om ansvarsfrihet beviljats*, detta beslut är slutgiltigt i så måtto att ny bolagsstämma ej kan besluta att bolaget skall väcka skadeståndstalan. *Däremot står givetvis för en aktieägarminoritet, som avses i bestämmelsen, alltid möjligheten öppen att väcka talan, under förutsättning att sådan minoritet röstat mot ansvarsfrihet.*⁹¹

Av uttalandet framgår tydligt att en beviljad ansvarsfrihet enligt lagstiftaren kan föreligga *samtidigt* som ägare till minst tio procent av samtliga aktier i bolaget röstat emot förslaget. Det innebär att en minoritet inte kan förhindra *stämmans* beslut. Vidare följer av samma proposition att ”I sammanhanget är att märka, att dechargevägran kan ha den karaktären, att *stämmomajoriteten* endast velat ”pricka” den avgående styrelsen men ej önskar göra ekonomiskt ansvar gällande”.⁹² Även här tolkar jag det som att det är *stämmomajoriteten* som avgör vilket beslut som fattats, och således inte en minoritet av visst slag.

Enligt ordalydelsen i 86 § ABL 1910 och 128 § ABL 1944 kan enbart konstateras att *ansvarsfrihet* inte ska anses vara beviljad, om en minoritet motsätter sig det. Lagtexten säger ingenting om *vem* eller vilket *bolagsorgan* som ska anses ha nekat ansvarsfriheten. Det är därför enligt mig märkligt att vissa författare menar sig kunna utläsa att tidigare lydelse i lagen stödjer att en minoritet kan förhindra *bolagsstämmans* beslut. Vad gäller förekomsten av de motstridiga uppgifterna i förarbeten ansluter jag mig till Johanssons mening, att den nu omdiskuterade formuleringsfrågan förmodligen inte varit föremål för särskilda överväganden i lagstiftningsarbetet inför ABL 1975.⁹³

Med det sagt tycker jag inte att det finns något ”rättsgenetiskt stöd” för att en minoritet kan förhindra ansvarsfrihetsbeslutet. Däremot finns det stöd för att *ansvarsfrihet* inte ska anses beviljad, om en minoritet av föreskriven storlek röstat emot. Även *om* det skulle finnas stöd i tidigare lydelse av lagen för uppfattningen att en minoritet kan förhindra *stämmans* beslut vill jag förtydliga: att det

⁹¹ Min kursivering. Se prop. 1975:103 s. 779.

⁹² Min kursivering. Se prop. 1975:103 s. 779.

⁹³ Se Johansson, (2018), s. 127.

finns en historia som innebär att en minoritet *tidigare* kunnat förhindra stämmans ansvarsfrihetsbeslut är en sak. Att denna ordning skulle utgöra gällande rätt *idag* är en annan sak.

Vidare är det särskilt intressant att Svernlöv, som en del i utredningsarbetet som resulterade i SOU 2009:34 utarbetade ett förslag om att införa ”ett förtydligande” som ”klargör att aktieägare som företräder minst en tiondel av samtliga aktier kan förhindra att ansvarsfrihet beviljas”.⁹⁴ Jag har svårt att förstå om Svernlöv menar att det bör förtydligas att en minoritet kan förhindra ansvarsfrihet eller ansvarsfrihetsbeslutet. Mot bakgrund av Svernlövs uppfattning som redovisats i bland annat doktorsavhandlingen, förmodar jag att han menar att förtydligandet ska handla om att en minoritet kan förhindra bolagsstämmans beslut. Att enbart föreslå ett förtydligande som ”klargör att aktieägare som företräder minst en tiondel av samtliga aktier kan förhindra *att ansvarsfrihet beviljas*” skulle i sådana fall inte få den betydelse som Svernlöv avsett – att stämmobeslutet också förhindras. Förslaget om att ändra lagtexten togs dock aldrig med i utredningen. Det förklarar Svernlöv enligt följande:

Då det inte fanns anledning att i förenklingshänseende förändra rådande regelverk om skadeståndsansvar, inflöt dessa förslag inte i utredningen. Icke desto mindre bör vissa justeringar göras i existerande regelverk i förtydligandesyfte.⁹⁵

Jag är inte helt säker på om jag förstår vad Svernlöv menar att anledningen till att förslagen inte togs med i utredningen är. Men det kan i vart fall konstateras att lydelsen i lagen, varken i förenklings- eller förtydligingshänseende ändrats ännu, trots att frågan uppenbarligen varit föremål för särskilda överväganden i lagstiftningsarbetet. Det kan ha att göra med att frågan huruvida en minoritet kan *förhindra ansvarsfrihet* över huvud taget inte borde vara relevant eller ens kontroversiell. Det har ju sin logiska poäng att ansvarsfrihet inte har beviljats om möjligheten att väcka talan kvarstår. Istället är frågan om en minoritet kan *förhindra ansvarsfrihetsbeslutet* relevant.

⁹⁴ Se JT 2009/10 s. 211.

⁹⁵ Se JT 2009/10 s. 211.

Svernlöv menar att 29 kap. 7 § ABL utgör en ”specialregel som innebär att ansvarsfrihet kan beviljas av stämmomajoriteten bara om aktieägare som företräder minst 10 procent av samtliga aktier inte röstar emot det”.⁹⁶ Det finns inget som tyder på att lagstiftaren avsett att 29 kap. 7 § ABL ska utgöra en ”specialregel” vad gäller majoritetskrav för ansvarsfrihetsbeslutet. Tvärtom har det i lagförarbeten uttryckts att det bör finnas en reglering som skyddar *minoritetens intressen* enligt följande:

Minoritetsskyddsintresset motiverar enligt regeringens mening att en talan om skadestånd till bolaget skall kunna väckas inte endast efter ett majoritetsbeslut utan också när en minoritet av aktieägarna anser att en sådan talan bör föras.⁹⁷

Som jag förstår det har inte lagstiftaren avsett att minoritetsskyddsregeln i 29 kap. 7 § ABL ska utgöra en specialregel för majoritetskrav vid omröstning om ansvarsfrihet. Om det hade varit tanken, hade lagstiftaren rimligtvis fört in en sådan specialregel i 7 kap. ABL tillsammans med övriga regler om majoritetskrav vid omröstning av olika frågor. Det innebär enligt mig att 29 kap. 7 § ABL ska förstås som förutsättningar för väckande av talan.

4.3.2 Argument utifrån rättspraxis

I det föreningsrättsliga målet NJA 2001 s. 848 uttryckte HD följande:

Frågan om ansvarsfrihet har således ett nära samband med frågan om skadestånd. *Att ansvarsfrihet vägrats är normalt en förutsättning för att en skadeståndstalan skall kunna föras.* Ett beslut att bevilja ansvarsfrihet innebär, omvänt, att föreningen avstår från möjligheten att framställa något skadeståndsanspråk.

Även av HD i NJA 2001 s. 848 sammanblandas alltså *beslutet om ansvarsfrihet* med själva procesförutsättningen – det vill säga den processuella bestämmelsen sammanblandas med något som är en materiell fråga, nämligen stämmans *beslut*.

⁹⁶ Dagens industri, Svernlöv, 2016.

⁹⁷ Prop. 1997/98:99 s. 192.

Dessa har enligt min mening väldigt lite att göra med varandra. Det viktiga för att avgöra om procesförutsättningen är uppfylld måste vara *att frågan behandlats på en bolagsstämma* och att förslaget fått visst antal röster mot. Huruvida ansvarsfrihet beviljats eller inte är inte relevant för den processuella frågan om talan *får* väckas. Det som är relevant är huruvida en majoritet eller minst tio procent av bolagets aktieägare röstat *mot* förslaget om ansvarsfrihet. Har minst tio procent röstat emot förslaget, spelar det alltså enligt mig ingen roll om ansvarsfrihet beviljats av stämman.

Mark- och miljööverdomstolens dom från 2013 är enligt mig ett tydligt ställningstagande i frågan, nämligen att det, med dagens lydelse av lagtexten inte längre finns någon möjlighet för en minoritet att hindra ansvarsfrihetsbeslutet. Svernlöv har kommenterat domen och anser att målet är feldömt och har ett begränsat prejudikatvärde för aktiebolag.⁹⁸ Vid en närmare analys av stöden som bland andra Svernlöv grundar sin uppfattning på, har jag svårt att se hur slutsatsen kan bli att en minoritet kan förhindra ansvarsfrihetsbeslutet.

4.3.3 Argument utifrån lagens ordalydelse

Den processuella förutsättningen i 29 kap. 7 § ABL har följande lydelse

Talan om skadestånd till bolaget enligt 1–3 §§ får väckas, **om majoriteten eller en minoritet** bestående av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget, vid bolagsstämma har biträtt ett förslag om att väcka en skadeståndstalan eller, när det gäller en styrelseledamot eller den verkställande direktören, **har röstat mot ett förslag om ansvarsfrihet.**⁹⁹

Genom hänvisningen till 1–3 §§ står det klart att bestämmelsens första två led träffar såväl en skadeståndstalan mot styrelseledamot och VD som aktieägare, revisorer, stiftare med flera. Talan mot en styrelseledamot kan sålunda väckas antingen när (i) en majoritet eller föreskriven minoritet biträtt ett förslag att

⁹⁸ Dagens industri, Svernlöv, 2016.

⁹⁹ Fetstilt här.

väcka skadeståndstalan eller (ii) majoritet eller föreskriven minoritet röstat emot ett förslag om ansvarsfrihet. Denna uppsats handlar om ansvarsfrihetsbeslutet, vilket innebär att den första satsen ("biträtt förslag om att väcka talan") inte är relevant för den fortsatta diskussionen. Fortsättningsvis kommer jag således enbart utgå ifrån den andra satsen som berör beslutet om ansvarsfrihet.

I 29 kap. 7 § ABL görs det skillnad mellan att majoriteten röstat emot ett förslag om ansvarsfrihet och att tillräcklig minoritet röstat emot samma förslag. Det talar enligt mig emot att den föreskrivna minoriteten skulle kunna *förhindra* att beslut fattas enligt ett förslag som har majoritetens röster. Jag förstår det som att lagstiftaren därmed avsett att 29 kap. 7 § ABL ska kunna innefatta den situation då ansvarsfrihet i och för sig beviljats av stämman, men nekats av föreskriven minoritet. Bestämmelsen kan därför inte rimligtvis tolkas som att minoritetens röst emot förslaget om ansvarsfrihet skulle innebära detsamma som att ansvarsfrihet nekats av *stämman*. Huruvida ansvarsfrihet nekats av stämman är inte relevant för domstolen vid prövning av om skadeståndstalan mot styrelseledamot får föras. Denna mening stöds av förarbeten till ABL 1975 där det framgår följande i anslutning till 15 kap. 5 § (motsvarande 29 kap. 7 § ABL):

Det får anses ligga i sakens natur att, om ansvarsfrihet beviljats, detta beslut är slutgiltigt i så måtto att ny bolagsstämma ej kan besluta att bolaget skall väcka skadeståndstalan. Däremot står givetvis för en aktieägarminoritet, som avses i bestämmelsen, alltid möjligheten öppen att väcka talan, under förutsättning att sådan minoritet röstat mot ansvarsfrihet.¹⁰⁰

Jag tolkar ovanstående kommentar i förarbeten som att ett stämmobeslut om beviljad ansvarsfrihet kan föreligga *samtidigt* som en minoritet röstat emot förslaget om ansvarsfrihet. Minoritetens röst emot förslaget om ansvarsfrihet förhindrar, enligt min mening, inte att *stämman* beviljar ansvarsfrihet.

¹⁰⁰ Prop. 1975:103 s. 779.

4.3.4 Argument utifrån minoritetsskydd

En hel del bestämmelser i ABL bygger på att säkerställa ett minoritetsskydd. Den förevarande paragrafen, 29 kap. 7 § ABL, är en av dessa. Det är därför som minoritetens röst ges en rättslig effekt. Jag anser därför att övervägande skäl talar för att bestämmelsen ska tolkas på följande sätt. När en absolut majoritet av de avgivna rösterna är emot ansvarsfrihet har *stämman* nekat ansvarsfrihet – inte för att en minoritet av föreskriven storlek röstat emot förslaget om ansvarsfrihet – utan för att stämmans beslut utgörs av den mening som fått mer än hälften av de avgivna rösterna. I sådant fall är *en* alternativ processförutsättning uppfylld. När en majoritet av de avgivna rösterna är för ansvarsfrihet samtidigt som ägare till minst tio procent av bolagets aktier röstar emot ansvarsfrihet är istället *en annan alternativ processförutsättning* uppfylld. Genom att ifrågavarande minoritet röstat emot ett förslag om ansvarsfrihet kan talan väckas – inte för att, som det har påståtts i litteraturen, ansvarsfrihet nekats av stämman, utan för att en av de föreskrivna *processförutsättningarna* därigenom blivit uppfylld. Med min uppfattning i frågan kan man säga att majoritetens ansvarsfrihetsbeslut i sig inte har någon processuell betydelse, utan att det istället är minoritetens röst emot som får en processuell betydelse, att talerätten kvarstår. Utifrån minoritetsskyddsperspektiv är det alltså inte orimligt att tolka det som att ansvarsfrihet beviljas genom absolut majoritet, eftersom minoriteten fortfarande ges den rätt som enligt mig har varit avsedd med bestämmelsen, nämligen talerätten.

4.3.5 Argument utifrån andra bestämmelser i ABL

Ytterligare stöd för min tolkning är lydelsen i 29 kap. 11 § ABL. Där har lagstiftaren separerat två frågor – dels bolagsstämmans beslut att bevilja ansvarsfrihet, dels minoritetens röst emot förslaget om ansvarsfrihet. Lydelsen av bestämmelsen är följande:

Har bolagsstämman beslutat att bevilja ansvarsfrihet [...] utan att aktieägare till sådant antal som anges i 7 § har röstat emot det [...] får talan enligt 7 eller 9 § ändå väckas.

Vid en analys av bestämmelsen synes den enda tänkbara slutsatsen vara att ett stämmobeslut att bevilja ansvarsfrihet kan föreligga *samtidigt* som en minoritet röstar emot samma förslag som stämmobeslutet avser. Det handlar således inte om att det ena utesluter det andra. I litteraturen verkar författarna mena att en minoritet kan *förhindra* att ansvarsfrihet beviljas av stämman. Det bygger på föreställningen att en beviljad ansvarsfrihet inte kan föreligga samtidigt som en tillräcklig minoritet röstat emot beslutet. Lydelsen i 29 kap. 11 § ABL pekar emellertid åt andra hållet, nämligen att dessa två scenarion kan existera samtidigt. Lagtexten är klar på så vis att den tydligt anger att en majoritet *eller* en minoritet av visst slag kan göra så att den processuella förutsättningen uppfylls.

4.4 Ansvarsfrihetsbeslutets betydelse för styrelsen

Skillnaden mellan nekad ansvarsfrihet och bolagsstämmans beslut att neka ansvarsfrihet är viktig, inte minst ur ett styrelseperspektiv. Det är därför också viktigt att förstå *när* stämman har beviljat eller nekat ansvarsfrihet. Styrelsen är underordnad bolagsstämman och ska följa de instruktioner och beslut som stämman fattar, såvida de inte strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.¹⁰¹ Man kan tänka sig följande tre situationer:

1. Över femtio procent av de avgivna rösterna på stämman är *för* ansvarsfrihet, *utan* att ägare till minst tio procent av aktierna i bolaget röstar emot ansvarsfrihet
2. Över femtio procent av de avgivna rösterna på stämman är *för* ansvarsfrihet och ägare till minst tio procent av aktierna i bolaget röstar *emot* ansvarsfrihet
3. Över femtio procent av de avgivna rösterna på stämman är *emot* ansvarsfrihet.

I en situation enligt den första punkten är det ingen tvekan om att styrelseledamoten beviljats ansvarsfrihet. I sådant fall ska inte styrelsen påbörja någon utredning om huruvida styrelseledamoten i fråga förfarit oaktsamt, om bolaget lidit skada av agerandet och om sannolikheten att nå framgång med en talan. Om styrelsen skulle börja utreda ledamotens ansvar efter en röstning enligt punkten ett, går det både emot lydnessplikten och får anses ha orsakat bolaget skada, i

¹⁰¹ Jfr. 8 kap. 41 § 2 st. ABL.

form av onödiga resurser och eventuella advokatkostnader. Att arbetet blir onödigt grundar jag på att röstningen enligt punkten ett *förhindrar* bolaget från att väcka talan mot ledamot som omfattas av beslutet. Den processuella förutsättningen är alltså inte uppfylld, och en talan om detta ska avvisas av domstolen och det finns därför ingen anledning att utreda eventuellt ansvar.

Vad gäller situationen i punkten två har vissa hävdad att stämman i sådant fall inte ska anses ha beviljat en styrelseledamot ansvarsfrihet. Vilken betydelse får det då i förhållande till styrelsen och dess uppgifter? Sett till lydnadsplikten kan man tänka sig att styrelsen ska se beslutet (att inte bevilja ansvarsfrihet) som en uppmaning till att fortsätta utreda styrelseledamotens ansvar och därefter på eget initiativ besluta om talan ska väckas eller inte. Processförutsättningen i 29 kap. 7 § ABL är ju uppfylld redan genom att ägare till minst tio procent av bolagets aktier röstat emot ansvarsfrihet. Styrelsens lojalitetsplikt gäller dock mot bolaget och inte mot enskilda aktieägare. Anledningen är, som tidigare redovisat, att förtroendeuppdraget har anförtrotts styrelseledamoten av bolaget och inte av varje enskild aktieägare. Styrelsen ska alltså agera utifrån *bolagets* intressen. Om stämman ska anses ha nekat ansvarsfrihet enligt punkt två ovan, måste det även innebära att *bolaget* får anses ha nekat ansvarsfrihet, och att styrelsen, i enlighet med *bolagets* intressen har att utreda frågan om ansvar vidare och eventuellt väcka talan innan fristen i 29 kap. 10 § ABL löper ut. En sådan ordning skulle dock innebära att den processuella förutsättningen i 29 kap. 7 § ABL (som skapar uppfattningen om att det skulle krävas kvalificerad majoritet för att bevilja ansvarsfrihet) även påverkar hur styrelsen ska agera i den dagliga förvaltningen. Det finns inget som tyder på att lagstiftaren avsett att denna bestämmelse ska få en så vidsträckt betydelse.

Ser man istället situationen i punkten två som att stämman i och för sig beviljat ledamoten ansvarsfrihet, men att ägare till minst tio procent av aktierna i bolaget röstat emot förslaget och att talerätten därmed kvarstår, har inte styrelsen samma skyldighet att agera för att fortsätta utreda frågan om ansvar, och har därför inte heller någon skyldighet att väcka talan inom föreskriven tid. Skulle det emellertid framkomma omständigheter efter beslutet som tydligt tyder på att en

styrelseledamot som beviljats ansvarsfrihet (enligt punkt 2) agerat oaktsamt, att bolaget lidit skada och att förutsättningar att genom en rättsprocess få ersättning för skadan föreligger, anser jag att styrelsen är ansvarig att väcka talan. Det ligger ju i bolagets intresse att få ersättning för en skada. Jag anser dock att styrelsen i sådana fall måste göra en riskbedömning. Att väcka en talan mot en ledamot kan orsaka ett börsnoterat bolag ännu mer skada om händelsen får medial uppmärksamhet eftersom marknaden mest troligt agerar negativt på en sådan nyhet, särskilt om styrelseledamoten sitter kvar på sin post.

Denna tolkning, det vill säga att ansvarsfrihet ska anses beviljad av bolaget, skulle även stämma överens med det viktiga ändamålet med ansvarsfrihetsinstitutet, nämligen att reglerna ska tillse att man i möjligaste mån inte stör den pågående verksamheten.

Situationen i punkten tre innebär att bolaget nekar ledamoten ansvarsfrihet. I en sådan situation är det inte någon tvekan om att styrelsen ska börja utreda ansvaret och för det fall styrelsen bedömer att goda förutsättningar att nå framgång med en talan föreligger, väcka talan inom föreskriven preskriptionstid om ett år.

5 DEN ETTÅRIGA PRESKRIPTIONSTIDENS STARTPUNKT

5.1 Inledning

Svaret på frågan när preskriptionstiden börjar löpa efter nekad ansvarsfrihet kan vara så enkel som att preskriptionstiden börjar löpa den dag då årsredovisning och revisionsberättelse läggs fram på en bolagsstämma. Frågan är dock om det kan finnas något undantag till huvudregeln. Att preskriptionstiden börja löpa när årsredovisning och revisionsberättelsen läggs fram på årsstämman råder det ingen tvekan om, men svaret är endast självklart i de fall då årsstämman hålls inom den i lagen föreskrivna tiden. Med den föreskrivna tiden menar jag inom såväl sexmånadersfristen enligt 7 kap. 11 § ABL som åttaveckorsfristen enligt 7 kap. 14 § 2 st. ABL, det vill säga totalt sex månader och åtta veckor från räkenskapsårets slut.

HD har redan avgjort två fall där frågan besvarats och då ansett att preskriptionstiden börjar löpa samma dag som redovisningshandlingarna läggs fram på bolagsstämman. Det uppskovsförbud som finns i 7 kap. 14 § 2 st. ABL var emellertid inte aktuellt i något av fallen, varför HD:s slutsatser inte är direkt tillämpliga på uppsatsens tredje fråga. I båda de mål som HD avgjort höll sig bolaget inom lagens uppställda tidsramar trots att stämman ajournerades. I syfte att förtydliga diskussionen anger jag två tänkbara situationer som gör frågan komplex att besvara.

1. Om årsredovisningen och revisionsberättelsen inte läggs fram på (i) den ordinarie bolagsstämman, (ii) en fortsatt- eller extrastämma inom sex månader från räkenskapsårets slut och (iii) inte heller inom ytterligare åtta veckor från dess sex månader från räkenskapsårets slut förflutit.
2. Om varken en ordinarie bolagsstämma eller extrastämma hålls inom sex månader och ytterligare åtta veckor från räkenskapsårets slut, vilket omöjliggör att några redovisningshandlingar kan läggas fram.

Den ordinarie bolagsstämman ska hållas inom sex månader från räkenskapsårets slut. På den ordinarie stämman ska frågan om ansvarsfrihet behandlas. Frågan får dock skjutas upp till en fortsatt stämma, men måste behandlas senast inom 8 veckor från den ordinarie stämman. Det innebär att frågan om ansvarsfrihet *måste* avgöras senast sex månader och åtta veckor från räkenskapsårets slut.

Att det inte verkar finns något hinder mot att stämman behandlar frågan om ansvarsfrihet efter totalt sex månader och åtta veckor från räkenskapsårets slut och då nekar ledamot ansvarsfrihet har redan konstaterats i uppsatsen. Frågan är *när* den ettåriga preskriptionstiden enligt 29 kap. 10 § ABL börjar. Det som gör frågan komplicerad är främst bestämmelsen i 7 kap. 14 § 2 st. ABL:

Ett beslut i en fråga som avses i 11 § 1–3 (bl a frågan om ansvarsfrihet) skall anstå till fortsatt bolagsstämma, om bolagsstämman beslutar om det eller ägare till minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget begär det. En sådan bolagsstämma skall hållas minst fyra veckor och högst åtta veckor därefter. *Ytterligare uppskov är inte tillåtet.*¹⁰²

Inom ramen för sin doktorsavhandling *Ansvarsfrihet: dechargeinstituet i svensk aktiebolagsrätt*, har Svernlöv visserligen uttalat sig om ändamålet med tidsfristen i 7 kap. 14 § 2 st. ABL, men endast i förhållande till första ledet av bestämmelsen. Svernlöv nöjer sig med att påpeka att regeln är till för att skydda minoriteten genom att tillåta uppskov med beslutet om ansvarsfrihet.¹⁰³ Påpekandet är inte fel i sig, men rör endast ett av två led i bestämmelsen. Bestämmelsen i 7 kap. 14 § 2 st. ABL föreskriver nämligen att (1) uppskov får ske, men (2) i högst åtta veckor. Att uppskov får ske, ser jag, precis som Svernlöv, som en minoritetsskyddsregel. Att uppskov inte får ske i mer än åtta veckor (det andra ledet i bestämmelsen) har däremot inget med minoritetsskyddsregeln att göra. Svernlöv berör över huvud taget inte det andra ledet i förhållande till ansvarsfrihetsbeslutet. Istället berör han det andra ledet i en helt annan fråga.¹⁰⁴ Med det sagt verkar det som att frågan än idag står helt obesvarad.

¹⁰² Inom parentes och kursivering här.

¹⁰³ Svernlöv, (2008), s. 135.

¹⁰⁴ Svernlöv, (2008), s. 110.

5.2 Betydelsen av 7 kap. 14 § 2 st. ABL i förhållande till preskriptionsfrågan

Inledningsvis ska det noteras att det i 7 kap. 14 § 2 st. ABL hänvisas till tre olika beslut. Genom hänvisningen till 11 § 1–3, kan det konstateras att bestämmelsen för det första träffar beslut om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i ett moderbolag som är skyldigt att upprätta koncernredovisning, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen (första punkten i 11 §). För det andra är bestämmelsen tillämplig i fråga om beslut rörande dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen (andra punkten i 11 §) och för det tredje om ansvarsfrihet gentemot bolaget för styrelseledamöterna och den verkställande direktören (tredje punkten i 11 §). Det är således beslut i tre olika frågor som lagen föreskriver en sista uppskovstid för. Frågan är om detta i sig får någon betydelse.

I förarbetena till ABL 1975 kommenteras visserligen uppskovsfristen, men ger ändå inte svar på frågan varför *ansvarsfrågan* inte får skjutas upp ytterligare. I propositionen till ABL 1975 framgår nämligen att

(...) det är viktigt att utan dröjsmål få avgjort i vad mån redovisningen för avslutat räkenskapsår skall ligga till grund för den fortsatta verksamheten och hur det skall förfaras med uppkommen vinst eller förlust. En längre tids ovisshet i dessa frågor är till skada både för aktieägarna och för utomstående.¹⁰⁵

Förarbeten berör alltså varför det finns en yttersta uppskovstid för de frågor som anges i 7 kap. 11 § p. 1–2, men inte p. 3 ABL (ansvarsfriheten).

Vad gäller uppskovstiden i 7 kap. 14 § 2 st. ABL har Svernlöv, med stöd i förarbetena, anfört att bestämmelsen primärt syftar till att bolaget utan dröjsmål ska få avgjort i vad mån redovisningen för avslutat räkenskapsår ska ligga till grund för den fortsatta verksamheten och hur det ska förfaras med uppkommen vinst eller förlust.¹⁰⁶ Mot den bakgrunden menar Svernlöv att uppskovstiden inte hindrar stämman att besluta i ansvarsfrågan vid senare tillfälle. Svernlöv besvarar lika lite som förarbetena frågan om hur uppskovsförbudet ska hanteras i

¹⁰⁵ Se prop. 1975:103 s. 397.

¹⁰⁶ Svernlöv, (2008), s. 110.

förhållande till *preskriptionstidens start* vid nekad ansvarsfrihet. Jag ansluter mig till Svernlövs uppfattning om att det inte finns något hinder mot att *behandla* frågan senare än den tillåtna uppskovstiden. Frågan är dock hur det kommer sig att uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL även innefattar frågan om ansvarsfrihet.

För att kunna hamna rätt i svaret på den ställda frågan anser jag att man först måste se till syftet med att ha ansvarsfrihetsfrågan som ett obligatoriskt ärende på årsstämman och därefter se till syftet att lagstiftaren valt att särskilt förbjuda längre uppskov för behandling av denna fråga. Det handlar alltså, såsom jag ser det, om två delar i tolkningen av bestämmelsen som helhet. Den första delen rör möjligheten att *skjuta upp frågan* om ansvarsfrihet. Den andra delen rör den föreskrivna uppskovsfristen och att frågan *inte får skjutas upp ytterligare*.

I förarbeten till ABL 1975 framgår det att uppskovsbestämmelsen är en minoritetsskyddsregel, som utgör ett komplement till (dagens) 29 kap. 7 § ABL.¹⁰⁷ Skulle något i den framlagda årsredovisningen eller revisionsberättelsen göra att vissa aktieägare vill undersöka förhållandena närmare innan beslut om ansvarsfrihet fattas, kan därför en minoritet som äger minst tio procent av bolagets aktier begära att frågan om ansvarsfrihet ska anstå till en fortsatt stämma. Det är alltså förklaringen till varför det finns en möjlighet att skjuta fram frågan. Det besvarar däremot inte vad syftet med en bortre gräns är.

Som redogjorts tidigare i uppsatsen motiveras den obligatoriska karaktären av ansvarsfrihetsfrågan på årsstämman i svensk rätt med att det är lämpligt att få ansvarsfrågan till ett snabbt avslut. Utredningsförslaget till ABL 1975 innehöll en möjlighet att låta varje bolag, genom föreskrift i bolagsordningen, självt bestämma huruvida behandling av ansvarsfrihet på den ordinarie bolagsstämman skulle vara obligatoriskt eller inte. Advokatsamfundet invände mot förslaget och anförde att frågan i sådant fall skulle kunna hållas svävande i upp till tre år från utgången av det räkenskapsår som beslut eller åtgärd vidtogs. Advokatsamfundet menade alltså att, för det fall ett bolag inte är skyldigt att avgöra frågan om

¹⁰⁷ Se prop. 1975:103 s. 396.

ansvarsfrihet inom viss föreskriven tid, kommer frågan om ansvar att kunna hållas öppen till dess den allmänna preskriptionstiden i ABL löper ut. Vid tiden för uttalandet var preskriptionstiden tre år från utgången av det räkenskapsår som beslut eller åtgärd som talan grundar sig på vidtogs. Idag finns motsvarande bestämmelse i 29 kap. 11 § ABL och tidsfristen är istället fem år.

Advokatsamfundet menade att en så lång tidsfrist (tre år) inte under några förhållanden kan godtas. Mot denna bakgrund ansåg Advokatsamfundet att frågan om ansvarsfrihet i första hand skulle vara ett obligatoriskt ärende på den årliga bolagsstämman och i andra hand att frågan om ansvarsfrihet avgörs inom ett år räknat från årsredovisningens framläggande på bolagsstämman. Statsrådet Lidbom anslöt sig till Advokatsamfundets resonemang och frågan om ansvarsfrihet blev även i fortsättningen ett obligatoriskt ärende på bolagsstämman, eftersom det inte ansågs lämpligt att låta ansvarsfrågan vara svävande. Under inga förhållanden kunde det, enligt Advokatsamfundet, godtas att frågan skulle hållas svävande så lång tid som tre år (med dagens lydelse av lagen, fem år).¹⁰⁸ Dessa uttalanden rör emellertid frågan om ansvarsfrihetsbeslutet ska vara obligatoriskt på årsstämman eller inte, och utgör inte kommentarer till stycket i lagen som reglerar *uppskovstiden*. Det är inte helt tydligt hur advokatsamfundet menar att frågan i sådana fall (om ansvarsfrihetsfrågan inte avgörs) skulle innebära att frågan om ansvar hålls öppen en längre tid. Det är ju inte stämmans beslut i ansvarsfrihetsfrågan som gör att preskriptionstiden börjar löpa. Istället är det framläggandet av årsredovisningen och revisionsberättelsen som styr när preskriptionstiden ska börja löpa. Med tanke på att avgörandet i ansvarsfrihetsfrågan inte ska ha någon betydelse för preskriptionstidens startpunkt, kan det vara så att Advokatsamfundet menar att det finns en poäng att avgöra frågan om ansvarsfrihet för affärsverksamhetens skull, men att samfundet inte menat att det har någon betydelse för preskriptionsfrågan. Det ska särskilt noteras att samfundets uttalande inte är i förhållande till preskriptionsbestämmelsen i 29 kap. 10 § ABL, utan till uppskovsfristen i 7 kap. 14 §. Det går därför inte att dra någon slutsats om att samfundets uttalande innebär något i preskriptionshänseende.

¹⁰⁸ Se prop. 1975:103 s. 394 ff.

I propositionen till ABL 1975, under bestämmelsen som har sin motsvarighet i dagens 7 kap. 14 § 2 st. ABL, förekommer följande:

Bestämmelsen avser att utgöra ett skydd för minoriteten och är därmed tvingande. Bestämmelsen utgör ett komplement till minoritetens rätt enligt 15 kap. 5 § att hindra bolagsstämma från att fatta beslut om ansvarsfrihet.¹⁰⁹

Jag anser att 7 kap. 14 § 2 st. ABL måste delas in i två led för att kunna tolkas korrekt. Det ena ledet omfattar att frågorna får skjutas upp och det andra ledet omfattar att uppskovet endast får göras viss tid. Jag tolkar inte det som att bestämmelsen utgör ett minoritetsskydd i förhållande till de båda leden. Att frågan får skjutas upp är såsom jag uppfattar det en minoritetskyddsregel. Att frågan inte får skjutas upp längre tid än åtta veckor uppfattar jag inte som en minoritetsskyddsregel, vilket redogörs för närmre i det följande.

Genom hänvisningen till 15 kap. 5 § ABL 1975 i propositionen till ABL 1975, vilken har sin innehållsmässiga motsvarighet i 29 kap. 7 § ABL, är det tydligt att möjligheten att kunna *skjuta upp* frågan om ansvarsfrihet motiveras utifrån minoritetsskyddsintresset. Uttalandet säger däremot inget om syftet med uppskovsfristen om max åtta veckor. Det kan knappast ligga i minoritetens intresse att frågan inte får skjutas upp mer än åtta veckor. Det ovan citerade uttalandet i propositionen förtydligas, i meningarna efter, med att årsredovisningen och övriga omständigheter kan föranleda att ett välgrundat beslut om ansvarsfrihet inte kan tas under årsstämman och att det därför kan vara viktigt för en minoritet att få överväga sitt beslut.

Efter överväganden i propositionen om varför uppskov ska få göras, berörs frågan om varför uppskov endast får göras en viss tid. I denna fråga (alltså den jag betraktar som del två i tolkningen av bestämmelsen), uttalas det i förarbeten till ABL 1975 följande:

Det är viktigt att utan dröjsmål få avgjort i vad mån redovisningen för avslutat räkenskapsår skall ligga till grund för den fortsatta verksamheten och hur det skall förfaras med uppkommen vinst eller förlust. En längre tids ovisshet *i dessa frågor* är till skada både

¹⁰⁹ Se prop. 1975:103 s. 396.

för aktieägarna och för utomstående. Med anledning härav föreskrivs, i enlighet med vad utredningen förordat, att ytterligare uppskov inte är tillåtet.¹¹⁰

Jag tolkar uttalandet i förarbetena som att förekomsten av en yttersta tidsfrist för uppskovet inte hänger samman med minoritetsskyddssyftet. Det är enligt mig tydligt att lagstiftaren haft två syften med bestämmelsen i 7 kap. 14 § ABL. För det första att en minoritet ska skyddas från att rösta för ansvarsfrihet om det är något i årsredovisningen eller annat som framstår som märkligt, och på så sätt gå miste sin talerätt. För det andra, verkar lagstiftaren avsett att frågan om ansvarsfrihet ska kunna få ett skyndsamt avslut – därav en föreskriven tidsfrist som inte får förlängas. Det skulle kunna tänkas att detta får en betydelse på frågan om när preskriptionsfrågan ska börja löpa. Preskriptionsregeln i 29 kap 10 § ABL är däremot inte kopplad till *avgörandet* av ansvarsfrihetsbeslutet, utan istället framläggandet av årsredovisningen.

5.3 Utgångspunkt för preskriptionsfristen i 29 kap. 10 § ABL

Det handlar alltså ytterst om frågan om det finns möjlighet att göra ett undantag från ordalydelsen i 29 kap. 10 § ABL, och tolka regeln på ett sätt som strider mot ordalydelsen.

HD har i NJA 2012 s. 452 anfört att ett huvudsyfte med regler som är konstruerade som korttidspreskriptioner är att åstadkomma en fordringsavveckling så snart som möjligt. Det aktuella rättsfallet från 2012 handlade om när en korttidspreskription skulle börja löpa för Försäkringskassans fordran på återbetalning av underhållsstöd. Enligt lagens ordalydelse skulle tiden börja löpa från delgivning av Försäkringskassans beslut. Försäkringskassan delgav emellertid inte mottagaren beslutet förrän efter drygt tolv år. Frågan var om det ändå inte kan finnas utrymme i lagen för undantag från regeln om att preskriptionstiden skulle börja löpa först när delgivning skett. Utifrån den relevanta lagens syfte, konstaterade HD att en strikt tillämpning av lagen i det aktuella fallet inte var förenlig med preskriptionsregelns avvecklingsfunktion. HD ansåg inte att det var

¹¹⁰ Min kursivering. Se prop. 1975:103 s. 397.

ändamålsenligt att låta preskriptionstiden börja löpa först vid delgivning av beslutet eftersom det kunde vara långt efter att Försäkringskassan fattat sitt beslut. Istället ansåg HD att en mer ändamålsenlig tillämpning skulle vara att utgå ifrån Försäkringskassans beslutandedatum när preskriptionstidens startpunkt skulle bestämmas. HD menade att eftersom Försäkringskassan har en skyldighet att vidta indrivningsåtgärder vid en viss tidpunkt (omedelbart efter beslutsfattandet), är det inte rimligt att låta preskriptionstidens startpunkt förskjutas på grund av att Försäkringskassan inte iakttagit sin skyldighet. Slutligen anförde HD att det inte någonstans i förarbeten till den aktuella lagen framgår att en sådan ordning, där preskriptionen ska kunna förskjutas, varit avsedd.¹¹¹

Det är inte lämpligt att dra någon direkt jämförelse med rättsfallet från 2012 eftersom det handlade om ett fall där den enskilde ställdes mot det allmänna. HD anförde särskilt att detta förhållande tillmättes betydelse i frågan. Jag anser ändå att rättsfallet är intressant för uppsatsen. HD ansåg att det var möjligt att tillämpa ett undantag från den startpunkt som lagen uttryckligen angav för preskriptionstiden. Anledningen var bland annat att Försäkringskassan hade en skyldighet att agera – vidta indrivningsåtgärder. Ser man på HD:s resonemang utifrån uppsatsens frågeställning kan det konstateras att det är styrelsens skyldighet att lägga fram årsredovisning och revisionsberättelsen på bolagsstämman. Det innebär att en försummelse från styrelsens sida inte kan drabba motparten – bolaget, eller stämman. Det ligger inom styrelsens ansvar och på sätt och vis inom styrelsens intresse att ”slutredovisa” sitt uppdrag för ett räkenskapsår. Det är svårt att tänka sig en situation då styrelsens underlåtenhet att presentera en årsredovisning och revisionsberättelse ska gynna styrelseledamöterna.

Har styrelsen inte upprättat och lagt fram en årsredovisning, finns det i princip inget för stämman att ta ställning till. I och med att ettårsfristen i ABL påminner om den i 18 kap. 9 § HB kan det tänkas att preskriptionstiden inte börjar löpa förrän någon typ av slutredovisning skett. Det är, enligt mig, rimligt att se årsredovisningens framläggande som en slutredovisning av ett räkenskapsår i ett aktiebolag. Vid en tolkning av 29 kap. 10 § ABL i ljuset av 18 kap. 9 § HB, kan

¹¹¹ NJA 2012 s. 452.

det därför tänkas att den ettåriga preskriptionstiden inte under några förhållanden börjar löpa förrän årsredovisningen lagts fram på en bolagsstämma. Vid en sådan tolkning, har dock inte uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § 2 st. ABL beaktats. Det gör enligt mig inget, eftersom lagtexten i de två olika bestämmelserna (7 kap. 14 § och 29 kap. 10 § ABL) tar sikte på två olika saker. Den enda tar sikte på avgörandet av ansvarsfrihetsfrågan och den andra tar sikte på framläggandet av årsredovisningen och revisionsberättelsen.

5.4 Aktieägares möjlighet att förhindra att bolagsstämma hålls

En mycket specifik och sannolikt sällsynt situation då det kan tänkas att den ettåriga preskriptionstiden börjar löpa trots att styrelsen inte lagt fram årsredovisningen på en bolagsstämma är då aktieägarna förhindrar framläggandet. En bolagsstämma förutsätter att minst en aktieägare eller behörigt ombud till denna inställer sig till mötet. Det innebär att aktieägarna tillsammans kan se till att den ordinarie bolagsstämman inte kommer till stånd genom att inte dyka upp den dag då styrelsen kallat till bolagsstämma, och därmed även se till att frågan om ansvarsfrihet inte kan behandlas. Även om styrelsen kallar till en ny årsstämma, kan aktieägare vägra att inställa sig. I ett sådant läge innebär det att årsredovisningen och revisionsberättelsen inte kan läggas fram på en bolagsstämma förrän minst en aktieägare infinner sig efter kallelse. Situationen innebär även, enligt huvudregeln i 29 kap. 10 § ABL, att den ettåriga preskriptionstiden inte börjar löpa för den ledamot som senare nekas ansvarsfrihet, förrän bolagsstämma kunnat hållas. En strikt tolkning utifrån 29 kap. 10 § ABL i en sådan situation skulle innebära att aktieägare skulle kunna skjuta fram preskriptionstiden för en ledamot i flera år, så långt som den allmänna preskriptionstiden i 29 kap. 11 § ABL medger. I sådant fall borde ettårsfristen ändå kunna börja löpa innan årsredovisningen läggs fram, jfr resonemangen i NJA 2012 s. 452.

5.5 Om styrelsen inte kallar till bolagsstämma

En annan tänkbar situation är då styrelsen underlåter att kalla till bolagsstämma och att ingen aktieägare reagerar på det, förrän till exempel Bolagsverket börjar

reagera på att fastställd årsredovisning inte inkommit i tid. I en sådan situation är det alltså styrelsen själv som i princip styr över om en bolagsstämma hålls eller inte. Som nämnt ovan är det svårt att finna stöd för att preskriptionstiden i sådant fall ska börja löpa innan årsredovisningen och revisionsberättelsen läggs fram. Man kan dock tänka sig en situation där svaret kanske inte är så enkelt. Det är styrelsen som ska lägga fram handlingarna, men vad händer om en ledamot avgår innan årsstämma hålls och därmed inte kan påverka framläggandet av årsredovisningen? I denna situation kan det tänkas att preskriptionstiden börjar löpa vid olika tillfällen beroende på om ledamot som nekats ansvarsfrihet efter uppskovstiden satt i styrelsen när uppskovstiden löpte ut eller om ledamoten hade entledigats dessförinnan. Anledningen till att denna skillnad kan tänkas föreligga är att en styrelseledamot som sitter i styrelsen har helt andra möjligheter att få tillstånd en stämma, om övriga ledamöter inte kallar till en stämma av någon anledning. Enligt 7 kap. 7 § ABL har en enskild ledamot möjlighet att genom Bolagsverkets försorg få till stånd en bolagsstämma. Denna möjlighet gäller inte enligt lagens ordalydelse för en person som inte längre sitter med i styrelsen. Det innebär att en ledamot som varit med i styrelsen ett räkenskapsår, men entledigats kort efter räkenskapsårets slut inte har möjlighet att med hjälp av myndighet sammankalla en stämma. I praktiken har förmodligen inte heller denna ledamot någon särskild insyn i om bolagsstämma hålls inom föreskriven tid eller inte. Man kan därför tänka sig att preskriptionstiden mot just denna ledamot, som entledigats kort efter räkenskapsårets slut, i vart fall börjar löpa senast sex månader och åtta veckor efter räkenskapsåret, även om årsredovisning och revisionsberättelse inte lagts fram på en bolagsstämma än. Det finns dock inget stöd för en sådan tolkning eftersom, återigen, frågorna i de olika bestämmelserna är olika. Uppskovsförbudet handlar om när frågan som senast måste avgöras. Preskriptionstidens startpunkt handlar istället om framläggandet av årsredovisningen och revisionsberättelsen.

6 AVSLUTANDE REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER

Syftet med denna uppsats har varit att utreda vilket majoritetskrav som gäller vid beslut om ansvarsfrihet samt om den ettåriga preskriptionstiden efter nekad ansvarsfrihet kan börja löpa innan årsredovisningen och revisionsberättelsen läggs fram på en stämma. Uppsatsens första fråga om majoritetskravet för beslut om ansvarsfrihet har varit intressant att utreda eftersom författare inom den juridiska litteraturen är oeniga. Enligt en uppfattning som förespråkas i litteraturen kan bolaget bevilja en styrelseledamot ansvarsfrihet *endast* under förutsättning att ägare till minst tio procent av aktierna i bolaget inte röstat emot ansvarsfrihet. Enligt en annan uppfattning räcker det med att en majoritet av de avgivna rösterna vid en bolagsstämma röstar för ansvarsfrihet för att bolaget ska anses ha beviljat ansvarsfrihet.

Vid en närmare analys av grunderna för respektive uppfattning har jag bildat mig en egen uppfattning i frågan. Min uppfattning är att ansvarsfriheten avgörs genom absolut majoritet. Om ägare till minst tio procent av bolagets aktier röstar emot ett förslag om ansvarsfrihet förhindrar detta inte stämmans beslut. Istället förbehåller sig minoriteten att för bolagets räkning föra en skadeståndstalan mot ledamoten som nekats ansvarsfrihet.

I diskussionen om ansvarsfrihet anser jag det är en skillnad mellan nekad ansvarsfrihet och bolagsstämmans beslut att neka ansvarsfrihet. Som Svernlöv har uttryckt det, har det sin logiska poäng att ansvarsfrihet inte beviljats om möjligheten att väcka talan kvarstår. Det innebär däremot, enligt mig, inte att *stämman* inte har beviljat ansvarsfrihet. Skillnaden mellan dessa två saker är viktig, inte minst för styrelsens del som i sin förvaltning har en skyldighet att lyda stämmans beslut och instruktioner.

Slutligen, vad gäller uppsatsens tredje frågeställning har det i uppsatsen konstaterats att bolagsstämman i och för sig kan behandla frågan om ansvarsfrihet och därvid besluta att neka en ledamot ansvarsfrihet efter sex månader och åtta veckor från räkenskapsårets slut. Frågan är dock när preskriptionstiden enligt 29

kap. 10 § ABL i sådana fall ska börja löpa. Frågan är såvitt jag kunnat hitta inte besvarad i lagförarbeten, doktrin eller rättspraxis. Uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § ABL handlar om när frågan om ansvarsfrihet senast måste avgöras. Preskriptionstidens startpunkt är istället kopplad till när årsredovisningen och revisionsberättelse läggs fram på stämman. Min slutsats är att uppskovsförbudet i 7 kap. 14 § ABL inte påverkar när den ettåriga preskriptionstiden ska börja löpa.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Alchurron, Carlos & Bulygin, Eugenio (1972). *Normative Systems*. Springer Verlag GmbH.

Bengtsson, Bertil (1976). *Särskilda avtalstyper 1: gåva, hyra av lös sak, lån, förvaring, entreprenadavtal, avtal om arbete på lös sak, sysslomansavtal och andra uppdrag*. 2. uppl. Stockholm: Norstedt.

Bernitz, Ulf, Kleineman, Jan, Munukka, Jori & Sluijs, Jessika van der (red.) (2016). *Festskrift till Lars Pehrson*. Stockholm: Jure.

Dotevall, Rolf (2015). *Aktiebolagsrätt: fördjupning och komparativ belysning*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Dryselius, David (2019). *Avtalsviten: effekter och rättsverkningar*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2019.

Johansson, Svante (2018). *Bolagsstämma i svenska aktiebolag*. Upplaga 1 Stockholm: Norstedts juridik.

Lehrberg, Bert (2016). *Aktiebolagsrätt*. 1. uppl. Uppsala: Iusté.

Lindskog, Stefan (2021). *Preskription: om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*. Femte upplagan Norstedts Juridik.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.) (2018). *Juridisk metodlära*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur.

Ramberg, Christina (2017). *Prejudikat som rättskälla i förmögenhetsrätten*. Upplaga 1 Stockholm: Wolters Kluwer.

Rodhe, Knut & Skog, Rolf (2020). *Rodhes aktiebolagsrätt*. Tjugosjätte upplagan Stockholm: Norstedts juridik.

Samuelsson, Per, *Aktiebolagslagen (2005:551)*, Karnov lagkommentar (JUNO) till 8 kap. 41 § 2 st., 2021-03-05. [Cit. Samuelsson, lagkommentaren till 8 kap. 14 § 2 st. ABL].

Samuelsson, Per, *Aktiebolagslagen (2005:551)*, Karnov lagkommentar (JUNO) till 29 kap. 10 §, hämtad 2021-04-03. [Cit. Samuelsson, lagkommentaren till 29 kap. 10 § ABL].

Svernlöv, Carl, *Om användningen av decharge i aktiebolag – En teoretisk analys*, NTS 2005:1.

Svernlöv, Carl (2008). *Ansvarsfrihet: dechargeinstitutet i svensk aktiebolagsrätt. 2.* uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Svernlöv, Carl, *Justeringar i 29 kap. aktiebolagslagen*, JT 2009/10, s. 211.

Östberg, Jessica (2016). *Styrelseledamöters lojalitetsplikt: särskilt om förbudet att utnyttja affärsmöjligheter*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2016.

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1971:15 Förslag till aktiebolagslag m.m.

SOU 2009:34 Förenklningar i aktiebolagslagen m.m.

Propositioner

Prop. 1975:103 Aktiebolagslag m.m.

prop. 1986/87:7 Förslag till lag om ekonomiska föreningar.

Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag.

Övrigt riksdagstryck

Dir. 2007:132 Ett enklare aktiebolag.

Protokoll

Protokoll fört vid årsstämma i Swedbank AB, (2016), <https://online.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PPE1341014>.

Protokoll fört vid årsstämma i Swedbank AB (2019), <https://online.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PRODE31486580>.

Elektroniska källor

Dagens industri, (2020-05-28), *Birgitte Bonnesen nekas ansvarsfrihet*, [elektronisk], <https://www.di.se/live/birgitte-bonnesen-nekas-ansvarsfrihet/>, hämtad: 2021-04-05. [Cit. Dagens industri, 2020, Birgitte Bonnesen nekas ansvarsfrihet].

Dagens industri (2016-04-12) Debatt: Nej, de fick inte ansvarsfrihet på Swedbankstämman [Elektronisk], <https://www.di.se/artiklar/2016/4/11/debatt-nej-de-fick-inte-ansvarsfrihet-pa-swedbankstamman/> hämtad: 2021-04-05. [Cit. Dagens industri, Svernlöv, 2016].

HR People, (2018-02-16) Makten & ärligheten, [Elektronisk] <https://hrpeople.se/2018/02/16/makten-arligheten/>, hämtad: 2021-05-23. [Cit. HR People, 2018].

Rättsfall

Högsta domstolen

REFERAT

NJA 1927 s. 470

NJA 1942 s. 260

NJA 1974 s. 144

NJA 1990 s. 286

NJA 2001 s. 848

NJA 2012 s. 452

NOTISFALL

NJA 1989 C 100

Svea hovrätt

Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 mars 2013 i mål F 8784–12.